

GRUDA

VSEBINA:

Vinko Bitenc: Bajtarjeva hči. — Boris Režek: Oktober. — Dr. I. Rosina: Kmetška demokracija. — Jože Kranjc: Žaga. — Ing. K.: „Včasih je lušno b'lo . . .“ — Maksa Samsa: Bolnica. — Jože Lavrič: Spomini iz ujetništva. — Kotiček za dekleta. — Organizacija. — Dopisi — Uganke. Listnica uredništva.

*

Celoletna naročnina za „Grudo“ znaša Din 30'—
Za dijake in vojake Din 20'— V podrobni prodaji posamezna številka Din 3'—

Račun poštne hranilnice v Ljubljani št. 13.440.

*

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Pražakova 8/I.

*

Urejuje: France Gerželj, Kolodvorska ulica 7
Telefon 32-59

*

LEGAT Špecerija, delikatese, zajtrkovalnica
„Expres kava“
 dnevno sveža Miklošičeva c 28.
KAVA iz lastne novodobne pražarne **LJUBLJANA**

T. EGER
 modna trgovina
 se priporoča
 Sv. Petra 2.
LJUBLJANA

F. ERJAVEC
 TRGOVINA USNJA
 Stalna zaloga tu in inozemake-
 ga usnja po najugodnejših ce-
 nah Zaloga kopit, vseh čev-
 ljarakih potrebščin, prvovratna
 turistijska mast Spec. izdelo-
 vanje gornjih delov.
 Ljubljana, Stari trg 11.

J. REICH
LJUBLJANA
 barva, plisir in kemi-
 čno čisti obleke, klo-
 buke itd. Skrobi in
 svetilnika srajce, ov-
 ratnike, zapetnice itd
 Pere, šušl munga lika
v 24 urah

Gostilna pri „Slepem Janezu“
 se priporoča
 Na cesti Ljubljana - Št. Vid Redna tramvajska zveza

Anton Železnik
 izdelovatelj harmonik
VRHNIKA
 Nudi harmonike
 po najnižjih cenah
 ter popravlja in
 uglašuje vsa
 v to stoko
 spadajo-
 ča de-
 la.

Sveže meso
 Goveje, telečje, prešičje
 in razni mesni izdelki
Janko Zevnik
 Ljubljana, Dunajska 41
Kupuje vse vrste
živino in prešiče.

M. ŠIFRER
 knjigoveznica
 se priporoča za
 vezavo vaakovra-
 tnih knjig in revij
 Točna izdelava.
 Solidno delo.
 Vegova ulica 6.
LJUBLJANA

V vseh avtomobilskih vprašanjih (pri
 nabavi, prodaji, prijavi avtomobilov
 za učenje v avtovožnji.)
 se obrnite na
PIPENRATNER & TRNKOCZY
 TRGOVSKA Z O. Z.
LJUBLJANA, ROSPOSVETSKA C. 1.
 (pri železničarstvu na dvorišču)

Zamkaš
 naj...
 proiz...
 prah... vanilin - sladkor,
 rum... prahki znamke «ADRIA»

Najboljši
 v materijalu
 in
 leplih opremah
 so edino

Adler in Gritzner
 šivalni stroji in kolesa za dom in obrt,
 pletilni švicarski stroj
Dubied
 Ugodni plačilni pogoji — pouk brez-
 plačen samo pri

Josip Petelinc,
 Ljubljana

BUDDHA

TEA IMPORT

čajne mešanice

so najboljše

LJUBLJANA

Večna pot 15

Telefon 2626

Brzojavi Timport

MEHANIČNA DELAVNICA

za pletilne, šivalne in pisalne stroje. Na zalogi posamezni deli za stroje po zelo nizkih cenah.

GRGUREVIČ MIROSLAV
LJUBLJANA, Križevniška 7

Kadar prodajate ali kupujete posestva, hiše in vile, zemljišča obrnite se na realitetno pisarno

FRANC VIDENIČ
LJUBLJANA, STARI TRG.

MILA

slaščičarna

Lastna izdelovalnica vsakovrstnih slaščic na drobno in debelo. Izvršuje naročila peciva za prireditve.

Ljubljana, Kolodvorska 6

Kresal Pavel

družba z o. z.

slikarstvo
pleskarstvo
črkoslikarstvo

se priporoča

ROŽNA DOLINA 4/IV.

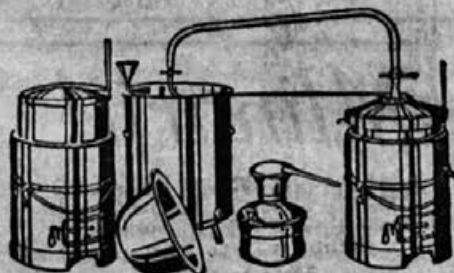
pri Ljubljani.

Delo solidno.

Cene nizke.

KOTLARKA D. Z. O. Z.

Gregorčičeva 5, Ljubljana

Izdelovanje vseh vrst kotlov za žganjekuho, brzoparilniki bakreni in pocinkani. Kotli za pranje in štedilnike, filtri za vino in olje, pločevinaste črke in avtomati za kruh.

(Preje nova Jugometalija).

Postrežba točna. Cene nizke.

Pošljite naročnino!

Priporočam svojo z najmodernejšimi stroji opremljeno

knjigoveznicu in črtalnico
trgovskih knjig

Sprejemam v delo vsa v knjigoveško stroko spadajoča dela

Anton Janežič,
knjigoveznica in črtalnica trg. knjig

Ljubljana,

Florjanska ulica št. 14

„PLANINKA“ ZDRAVILNI ČAJ

prenavlja, čisti in osvežuje kri, izboljša slabo prebavo, slabotno delovanje čreves, napihovanje, obolenje mokračne kisline, jeter, žolča in žolčni kamen.

Vzpodbuja apetit in izborno učinkuje pri arteriosklerozi. Zahtevajte v lekarnah samo pravi „Planinka“ zdravilni čaj, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v plombiranih paketih po Din 20— z napisom proizvajalca:

LEKARNA MR. LEO BAHOVEC **LJUBLJANA**
Kongresni trg

Zastave, trakove in ves pripadajoči pribor izdeluje in dobavlja
Zavod za umetno vezenje

I. NEŠKUDLA

LJUBLJANA, Pražakova ulica 8 (vogel Miklošičeve ceste)

Pri preprosti in najbogatejši izdelavi najboljša kakovost in brezhibna izvedba. Najnižje cene, najugodnejši pogoji. Popravila in prenovitve zastav in trakov se izvršijo strokovnjaško, trpežno in po najnižjih cenah. Izvolite zahtevati ponudbe in vzorce.

Julija Polanjko

izdelovanje klobukov, slamnikov in modistarija

LJUBLJANA

Stojnica Sv. Jakoba trg

R. WILLMANN

STROJNO PODJETJE

LJUBLJANA, Slomškova 3

Izdeluje različne vrste strojev za lesno industrijo, transmisijske naprave, tovorna dvigala vseh vrst, rebaste cevi iz kovanega železa.

Tvrdba

IGN. ŽARGI, Pri nizki ceni

Ljubljana, Sv. Petra c. 11

priporoča bogato zalogo raznega modnega blaga, vseh vrst perila, rokavic, nogavic, srajc, kravat. Damska konfekcija. Potrebščine za krojače in šivilje. Na debelo in drobno.

ZOBNI ATELJE

DENTIST BEVC Jožko

LJUBLJANA, Gosposvetska 4
tel. 3296

ordinira od 9- $\frac{1}{2}$ 1. 2- $\frac{1}{2}$ 6
podogovoru tudi izven teh ur, ob sobotah
se ordinira le do 4

Mlinarji!

Mlinski stroji fabrikat Prokop, Mlinske kamne za vsakovrstno meljavo. Mlinska sita, svilena in volnena, la Gonilna jermena, vosek za jermena in vse ostale mlinske potrebščine nudi:

BRCAR & KOMP.

Ljubljana, Kolodvorska c. 35

Ceniki brezplačno!

Zmerne cene!

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

10.

OKTOBER 1932

IX.

Vinko Bitenc:

Bajtarjeva hči

Zgodba kmetskega dekleta. (Dalje.)

„Vi iščete službo?“ je vprašal. „Kakor nalašč! Moja žena — sem namreč višji uradnik iz Zagreba — hoče imeti na vsak način Slovenko za služkinjo. Ves dan sem iskal po mestu, pa nisem mogel najti primerne dekleta. Jutri pa moram nazaj v Zagreb. Za vas bi skoro rekel, da boste vseč moji ženi. Ste videti skromna in dostojna. Če hočete, pa se domenimo.“ Govoril je s sladkim, pogrkujočim glasom.

Med hrvatsko govorico je vpletal slovenske besede. Ančka ga je komaj razumela. Dvomila pa ni niti za hip, da je vse to, kar ji pripoveduje gospod, gola resnica. Nasprotno; v srcu je natihem hvalila Boga, da jo je pripeljal tu sem, kjer se ji je nenadoma nasmehnila sreča, da dobi dobro službo.

„Samo daleč je Zagreb, gospod,“ je odgovorila z napol prikritim veseljem v besedah.

Gospod se je spet nasmehnil.

„Kakor vam drago, gospodična! Veste kaj? Pridite jutri zjutraj do osme ure v to kavarno in mi povejte, kako ste se odločili čez noč. Pričakoval vas bom! Zdaj moram še po nujnih potih. Torej, pridite gotovo. Nasvidenje!“

Poklical je plačilnega in plačal. Spoštljivo je pozdravil Ančko in izginil skozi vrata iz kavarne.

Ančki se je samo od sebe smejala. Kakšna sreča! Preje po cele tedne ni mogla najti zaslужkal! Malo čudno se ji je zdelo, da se je gospodu Zagrebčanu tako mudilo iz kavarne. Ni utegnil čakati, da bi ga bila Ančka natančneje povprašala, kakšne vrste služba jo čaka, koliko bo imela plače in druge take stvari. No, navsezadnje je pa tudi res, da je gospod tujec v Ljubljani, mora danes urediti svoje zadeve, jutri se gotovo že odpelje z opolanskim vlakom. In Ančka z njim? Ali naj gre, ali ne? Ona je zdaj popolnoma sama, svobodna, gre kamor hoče. Saj svet je velik. In veseli jo po svetu. Kolikokrat si je želela biti v krajih, o katerih je čitala v kaki

knjigi. Zdaj pa se ji ponuja prilika. Če ne bo zanjo, se še vedno lahko povrne v domače kraje. Torej, da ali ne?

Ančka se je zdramila iz zamišljenosti.

„Šla bom!“ se je odločila v mislih.

Ko je prišel natak v bližino, ga je poklicala, odštela denar in odšla iz kavarne.

Hišnici je povedala, da je dobila službo v Zagrebu. Zgodaj je vstala, pospravila svoje stvari v pleteno košaro, izročila hišnici svoja dva stroja v oskrbo in se poslovila od nje.

Gospod jo je že čakal v kavarni. Gostov ni bilo.

„Sem si mislil,“ si je mel roke s pravo židovsko lokavostjo, „da ne boste zavrgli tako dobre službe, ki se vam ponuja.“

In spet se mu je mudilo. Tudi zdaj Ančka ni mogla ničesar poizvedeti o službi.

„Urno, če ne zamudiva vlak!“

Žid je hitel iz kavarne, Ančka za njim. Na kolodvoru je kupil dva vozna listka do Zagreba. Brzovlak je odsopihal.

Ančka je stala ob oknu drvečega vlaka in žalostno gledala, kako ji izginja Ljubljana izpred oči.

XIV.

V ozki ulici starega mesta v Zagrebu je stala dvonadstropna, začrnela hiša. Po temni, obokani veži se je prišlo do lesenih stopnic, ki so vodile v nadstropja. Na dolgem hodniku drugega nadstropja so bila vrata pri vratih. Na enih izmed njih je bila pritrjena ploščica z imenom stanovanca, pod njo gumb za zvonec.

Gospod Žid in Ančka sta prispela pred stanovanje. Gospod je pozvonil. Nekaj časa je bilo vse tiho. Kmalu pa so se odprla vrata, počasi, previdno. Ančka je zagledala obraz gospe, o kateri ne bi mogla reči, da li je mlada ali stara. Vendar je takoj presodila, da mora biti mnogo starejša od gospoda. Debele plasti pudra so lepile na ovelih licih gospe; robovi oči in obrvi so bili naznačeni s črno, tanko črto, njene ustnice pa so bile krvavordeče, kakor bi si jih bila pravkar namazala z zreliimi češnjami.

„Zdaj sem ti pa pripeljal sobarico, Meri“, je namignil Žid na Ančko. „Poglej, kakšna roža je to!“

„Saj res!“ se je začudila in zasmejala gospa, da sta se pri tem pokazali dve vrsti belih, umetnih zob, pripetih ob straneh z zlatimi kaveljci.

Ančka in gospod sta vstopila. Gospa je Ančki odvzela košaro, jo postavila v kot, njo pa je peljala v sobo.

„Ste Slovenka?“ jo je vprašala.

„Da“, je odvrnila Ančka.

„Kar sedite, takoj bom nazaj, da se dogovorimo in vam odkažem delo.“ In je odhitela iz sobe. Duh parfema je pustila za seboj, da si je Ančka zatisnila nos.

Ančka se je razgledovala po sobi naokrog. Težke zavese na oknih, po tleh preproge, dragoceno pohištvo, divani, po stenah velike slike z zlatimi okvirji! Ančka je kar strmela.

„Bogata morata biti ta dva človeka“, je dejala sama pri sebi. „Že ta soba je tako lepa, kakšne morajo biti šele druge!“

Sedla je v mehek naslanjač. Vse se ji je zdelo lepo in pravilno, samo to ji ni šlo v glavo, da se gospod kakor tudi gospa tako izogibata pogovorom o službi in kar še spada zraven. Ko sta se peljala v vlak je gospod ves čas molčal, čital časopis ali pa gledal skozi okno. Ona si ga ni upala spraševati ničesar. In zdaj gospa. Nekaj besed ji je privoščila, pa hajdi spet ven! Ančka je sklenila, da bo takoj, ko pride gospa, zahtevala natančnih pojasnil. In si je obenem mislila: „Gosposki ljudje imajo pač svoje muhe“. Minulo je precej časa. Ančka je že postajala nestrpna. Vse je utihnilo, nikogar ni bilo na spregled. Slednjič so se vendar odprla vrata. Vstopila je gospa. Toda ne sama. Mlado, rdečelično dekle v hrvatski narodni noši je stalo za njo in z radovednimi pogledi zrlo na Ančko.

„Vidiš, Katica, to je pa moja prva sobarica“ je pokazala na Ančko.

Katica se je sramežljivo nasmehnila in stekla k Ančki. Podala ji je roko, ki jo je Ančka krepko stisnila.

Kako pa je vam ime?“ se je obrnila gospa k Ančki.

„Ančka!“

„Dobro. Porazgovorita se med seboj. Ančka in Katica; grem, da pregledam pošto. Takoj se vrnem.“

Ančko je popadla jeza. Spet odhaja! Že je hotela skočiti za njo in odločno zahtevati, naj ji pove, kaj je s službo, ko jo je opozorila Hrvatica s tem, da si je dala prst na usta, naj bo mirna.

„Zakaj naj bom tiho?“ se je vznejevoljila Ančka.

Katica se je poredno smejala. V kolikor je Ančka razumela njeno hrvatsko govorico, je gospa silno bogata grofica, ki ima celo v Ameriki svoj grad. Zelo rada potuje po svetu in si za vsako tako potovanje najame novih poslov. Je nekoliko bolna na živcih, zato silno pozabljiva in se včasih za prazne marnje razburi. Zato je najbolje, da se jo pusti pri miru. Vse to da ji je pravil tisti gospod, ki ji je naklonil to krasno službo.

„Najbrže gospejni mož?“ je pripomnila Ančka.

Katica je odmajala z glavo.

„Ne mož! Gospa grofica je vdova!“

„Tako?“ je presenečeno vzkliknila Ančka. „Meni pa je pravil oni gospod, da je njegova žena!“

Katica se je prešerno zahihitala.

„Ne ta! Njegova žena je druga!“

Ančko je stogotilo. Zdaj naj pa razume vse te kolobocije! Vsa ta „služba“ ji je postajala zoprna, zagonetna. Da nekaj ni v redu, to je čutila Ančka. Naivna Katica pa je od veselja kar skakala po sobi. Ančka sama ni videla kdaj, pa se je znašla v istem veselem rapoloženju, kakor njena tovarišica. Zakaj bi pa ne bila! Katica že ve, da je vse v redu. Ona je Hrvatica, se je lahko

po mili volji porazgovorila in tudi popolnoma razumela gospoda, dočim je Ančka gotovo kako stvar napačno pojmovala. In odtod nesporazumljenje.

Blagodišeča, napudrana in našminkana „gospa“ se je slednjič spet prikazala med vrati. To pot je sedla na kanape nasproti obeh deklet.

„Ravnokar sem dobila brzovjav iz Nemčije, kjer mi javlja moja hči, naj pridem nenudoma tja, da odpotujeva na zimsko letovišče v Južno Ameriko, kjer imam svoje veleposestvo. Hočeta z menoj?“

„Da“, je prikimala Katica, Ančka je ponovila za njo. „Prav. Tebe, Katica, sem nastavila za kuharico; imela boš vse pristo in razen tega lepo mesečno plačo. „Ti —, kako ti je že ime?“

„Ančka!“

„Ti, Ančka, boš pa moja sobarica. Tudi ti boš imela vse pristo, hrano, stanovanje, vožnjo; samo mesečne plače ne boš dobivala. Tvoja bo napitnina, ki bo včasih presegala trikratno mesečno plačo. Kajti na mojem gradu prirejam pojedine, ki se jih udeležujejo sami grofje in baroni, amerikiški milijonarji. In to veš, da taki ne skoparijo z denarjem.“

Ko je Ančka slišala od milijonarjev, si je že v duhu predstavljala, kako se bo čez toliko in toliko let s prihranjenim denarjem vrnila iz Amerike v svoj domači kraj in si postavila tam lično hišico, da bo starost preživela v miru in zadovoljnosti.

„Sta torej zadovoljni?“

„Jaz sem zadovoljna“, je urno zatrdila Katica.

„Jaz tudi“, je s poudarkom izrekla Ančka.

„Dobro. Sedaj pa tu podpišita.“

Gospa je privlekla iz ovitka polo belega papirja in jo položila na mizo.

„To pogodbo podpišita!“

Obe sta podpisali. Kaj — to seveda nista vedeli.

Kupčijo s svojim lastnim telesom!

Gospa je zgrnila papir in ga spravila v ovitek.

Drugi dan zarana so se odpravile s številnimi kovčegi na kolodvor.

Ančka in Katica s tramvajem, gospa z avtomobilom.

Ko so odhajale, je gospa zaklenila stanovanje in spravila ključ v torbico. O gospodu „možu“ ni bilo ne duha ne sluha.

XV.

V kupeju drugega razreda so sedele gospa, Katica in Ančka. Ročno prtljago so razpostavile po mrežastih policah.

V kupeju je bil razen naših treh potnic samo starejši gospod z gladko obritim obrazom in z osivelimi lasmi. Izpod njegovih črno obrobljenih očal so gledale sive, skoro dobrodušne oči. Gospod je sedel ob oknu, gledal na mimobežoče pokrajine in se na videz ni brigal za svoje sopotnice. Tupatam je okrenil glavo, njegov pogled je premeril gospo in nato obvisel na dekletih. Pa se je gospod takoj spet zazrl skozi okno.

Brzovlak je drvel mimo vasi, trgov in mest, po ravninah, mimo polj, ob podnožjih gozdov in holmov, skozi doline, mimo rek in potokov.

Ančka je sedela v kotu, žalostna, zamišljena, pogreznjena sama vase. Še Katica, od sile naivno in vedno veselo dekle, je ni mogla več razvedriti. Katica se je razposajeno smejala, pripovedovala Ančki to in ono, toda ta jo je poslušala le navidezno. Njene misli so se mudile, daleč, daleč nad Ančkino rodno vasjo, vasovale so pri znancih, obkrožale pojavo Toneta. Ali ga bo Ančka še kdaj videla? Ali jo bo življenja pot še kdaj zanesla v Podgoro, ljubi rojstni kraj, kjer je Ančka užila toliko gorja, pa so spomini nanj vendar tako lepi in sladki?

Ančka je mislila na svojo mater, na očeta. Da, njena mati! Kako udano jo je ljubila Ančka! Če bi še živela mati, bi mogoče nikoli ne prišlo do tega, da odhaja Ančka sedaj za nepoznanimi cilji v daljni, tuji svet. Počemu pravzaprav vse to? Kakor v nekaki omamljenosti je preživljala Ančka te zadnje dni, z drvečo naglico so se vrstili dogodki, odkar je bila zapustila bolnico.

Mogoče pa se je vendarle prehitro odločila za ta korak? Vsa ta dozdevna služba se ji zdi tako skrivnostna in negotova.

Ančki je udarila ob teh mislih kri v glavo, burno ji je udarjalo srce. Tolikokrat si je že dejala, da ne bo več mislila na preteklost, skušala je pozabiti na vso prestano žalost, na vse moreče skrbi. Pa ni mogla. Globov duši je Ančko žgalo in peкло.

Pritajeno je zavzdihnila. Gospod ob oknu se je ozrl, njegov pogled se je srečal z Ančkinim. In Ančki se je zdelo, da je bilo v tistem pogledu nekaj kakor sočutje.

Katica je neprestano žlobudrala. Očividno je bila silno zadovoljna, da se tako udobno vozi, na mehkih divanih drugega razreda. Gospa, ki je sedela dekletima nasproti, je držala v naročju neko knjigo. Toda čitala ni. Njene lokave oči so počivale na dekletih, včasih pa so za hip ošinile gospoda ob oknu.

Nenadoma je gospa odložila knjigo, se dvignila in dejala dekletoma: „Grem v jedilni voz. Takoj se vrnem.“ In že je odšumela iz kupeja.

Gospod se je obrnil od okna in s prijaznim glasom vprašal dekleti v hrvatskem jeziku.

„Kam pa potujete?“

„V Ameriko!“ je kratko odvrnila Katica.

Gospod se je začudil.

„Tako? V Ameriko? No, zaenkrat vsekakor v Hamburg, kajne, šele odtam boste nastopili pot v Ameriko“, se je zasmel gospod.

Ančko je iznenadila gospodova prijaznost. Vsa njegova zaupljiva osebnost, dostojanstveno obnašanje ji je dalo poguma, da je vprašala:

„Kam pa se peljete vi, gospod?“

Ta je z ljubeznivim nasmeškom odgovoril: „Jaz že na prihodnji postaji izstopim.“

In kakor da je komaj čakal prilike za razgovor, je gospod nadaljeval: „Sem namreč član mednarodne izseljeniške zveze za varstvo deklet in potujem na važen sestanek v neko nemško mesto.“

Ančki so gospodove besede brnele v ušesih, kakor prijetna godba, toplo ji je postajalo v duši, kakor bi posijali vanjo svetli solnčni žarki.

— Mednarodna zveza za varstvo deklet — je Ančka ponavljala v mislih. To mora biti gotovo društvo, ki skrbi, da dekleta na potovanjih ne zaidejo na slaba pota.

V Ančki je še vedno rastel dvom o istinitosti obečane službe in o dozdevnem ameriškem posestvu bogate hrvatske grofice.

V svojem mišljenju je bila Ančka povsem različna od preproste Katicice. Ta ni veliko razmišljala. Verjela je v lepe obljube na imenitno službo; veselilo jo je potovanje in prijetna vožnja, ki jo čaka po morju, tisti velikanški luži, ki je Katica še nikoli v svojem življenju ni videla.

Nasprotno pa je Ančka z bistrimi očmi gledala na življenje. Trd boj za obstanek, trpljenje in nemalo tudi lepe knjige so naučile Ančko misliti in dobro presojati vsako stvar. V svoji duševni razdvojenosti se je sicer oprijela bilke, ki ji jo je pomolil agent, obljubljujoč Ančki dobro službo. Toda vseskozi je spremljalo Ančko prikrito nezaupanje do Žida in do gospe. Nikogar ni imela, da bi jo poučil in ji svetoval. Ta gospod v kupeju pa je, kakor pravi, član društva, katerega dolžnost je, varovati dekleta na potovanjih pred nastavljenimi zanjkami zapeljivcev. Sam Bog ga ji je poslal na pot. Kar naravnost povpraša gospoda, kako misli o tej stvari. Vse mu natančno razloži, saj beseda ni konj.

Ančka je pogledala Katicico, ki je brezskrbno lomila koščke kruha in jih nosila v usta. Hotela ji je nekaj pošepetati na uho. Pa se je že oglasil gospod.

„Če želita, gospodični, kakega pojasnila, sem radevolje na uslugo.“

Pomenljivo ja pogledal Ančko in dodal:

„Posebno vi se mi zdite nekam otožni. Veselilo bi me, če bi vam mogel pomagati z dobrim svetom.“

(Dalje priložiti.)

Boris Režek:

Oktober

Že je gore nam zasivilo;
s polja spravljeno je klasje —
in po strniščih dolgočasje
je prezebajoče zadežilo.

Dolčas in dež, od dne do dneva —
v večerih mračnih pa tegoba,
da predrami v srcu se grenkoba —
in otožje v jesen sameva ...

Kmetska demokracija

Pojem demokracije je znan. Demokracija je ljudovlada; dežela, kjer ljudstvo vlada ali kjer bi naj vladalo; tam torej kjer vlada sloni na zaupanju in pooblastilu večine ljudstva.

Manj jasno je, kaj naj pomeni kmetska demokracija. Kmetska demokracija ne pomeni le, da je v njej največ kmetov in da je samo radi tega, radi števila kmetska. Njeno bistvo je, da se vlada predvsem po kmetskih načelih. Da se pri vseh vladnih aktih odloča tako, kakor to kmetski duši in prepričanju odgovarja.

Kmetsko bazirani demokraciji imamo nasprotje v demokraciji temelječi na industrijski produkciji in čustvovanju. Prva črpa svoje moči iz zemlje, ki se lahko izkorišča po posamezniku. Industrijska demokracija kakor na primer v Angliji ali Ameriki pa ima za podlago komplicirano sestavljeno, na skupnosti temelječo produkcijo. V kmetski demokraciji gre za čustveno, pa tudi gospodarsko manj rahlo zvezo posestnikov zemlje; njih delo, rezultat njihovega napora, niti zdaleka ni tako neposredno plod skupnosti kot pri industrijski demokraciji, kjer posameznik kot svojevrsten, samostojen individuum niti obstojati ne more in kjer mu njegova neodvisnost niti ne pride do zavesti.

Pri nas pa je bil vedno ideal ustvariti „samostojnega“ kmeta, neodvisnega na zunaj in znotraj in z zvezo teh samostojnih, notranje svobodnih in neodvisnih kmetov, kjer pa je vsak svet zase, zase svobodna inteligenca, ustvariti državo in demokracijo zdravja in moči. Naravnost temeljno programatične so tu besede našega kralja, ki je napisal kot uvod neki hrvatski kmetski reviji: „Želimo si svobodoljubnega, po svojem duhu samostojnega, za uspešno delo in srečno življenje skrbnega in sposobnega kmeta-državo tvorca.“

Tak je ideal kmetske demokracije srednje Evrope. Razpeti med boljševisko Rusijo in industrijskim zapadom mogočno mrežo samostojnih kmetskih gospodarstev, kjer pomeni vsak vozec gospodarsko in duševno svobodno neodvisno inteligenco, samostojno kulturno edinico kmetskega doma in rodbine, neizčrpan rezervoar za vsako nevarnost in grožnjo; mrežo povezanih med sabo z duhom svobode in kmetske samozavesti. Temelje črte tega sistema so samostojno delo, bolj kakor kooperacija, razvoj osebnosti bolj kakor disciplina, svoboda posameznika bolj kot rezultat skupnega dela.

In vendar je čas takšen in nastaja doba, ki neusmiljeno terja absolutno podreditev posameznika družbi in njenemu končnemu skupnemu smotru in uspehu, četudi trpi svoboda in individualiteta posameznika. Najti pa pot med temeljnim principom kmetske demokracije, jačati čustvo gospodarske in osebne neodvisnosti posameznega nje člana in med neizprosnim postulatoma naše dobe za prireditve skupnosti je naloga narodnega vzgojitelja.

Pokojnemu Stjepanu Radiću so nešteto krat očitali, da ruši v narodu vsako avtoriteto in smisel za red, ko šunta kmete na pokvarjeno gospodo.

Odgovarjal jim je, da znači dosedanje razmerje kmeta do oblasti občutek sužnosti in smisel za red nekritično in nesvobodno pokoravanje. Njegov cilj je bil, najprej obuditi prestrašenega hrvatskega kmeta k novemu življenju s tem, da mu da občutje notranje svobode in samozavesti, odstraniti to tisočletno dedščino razrednega suženjstva in nato šele vcepiti mu smisel pa tudi voljo do svobodnega in samohotnega podvrženja disciplini in oblasti. Preko te poti negacije in opozicije do vsake oblastvene in cerkvene hierarhije je hotel doseči tem jačjo zavest socialne skupnosti in socijalnih dolžnosti.

Stjepan Radić je imel prav. Narodu in zlasti razredu, ki ima prevzeti samostojno vodstvo in odgovornost državnega življenja in kjer se ni izživela notranje niti francoska revolucija z načeli enakosti in svobode, temveč je prav do današnjih dni gospodovalo občutje manjvrednosti in slepe pokorščine, je treba najprej samozavesti in veliko, veliko svobode. Samo na ta način se bo naučil tudi samodiscipline in samovladanja.

Kake podvige svobode smo imeli na primer Slovenci! V krvi zatrte kmetijske upore in protestantizem. Leto 1848 našega kmeta skoraj ni dotaknilo. Da, jaz bi skoraj trdil, da je celo slovensko svobodomiselnostvo podaljšana črta svoječasnega svobodnejšega duha, ki ga je udahnilo pred stoletji slovensko protestanstvo s prostim interpretiranjem slovenske biblije. Morda se je linija diskretirala mnogokrat, toda v stvari pomeni, ne nevero, temveč sektarstvo, težnjo za pravico svobodne odločitve neodvisne vesti kot najvišje duševne instance; težnjo laiciznim in odklanjanje posredništva. Kajti, ker prihaja cerkvi oblast in poziv od zgoraj, nagiba k avtoritativnim oblikam vladanja. V toliko pomeni tudi pri nas antiklerikalizem demokratijsko črto cele politike in ima od nekdanj v narodu svoje historične korenine in tradicijo čeprav v manjši meri kot češko husitstvo.

Odtod tudi nekako načelno opozicionalstvo, krivogledanje ne samo na cerkveno tudi na politično auktoriteto, ki se mu komaj sedaj odvajamo. Zato, čeprav baje organizatorji — organizaciji prav posebne nadvlade tudi mi Slovenci ne priznavamo. Še manj Hrvati ali Srbi. V bistvu ostane našemu človeku največji ideal vendarle samostojna inteligenca. Center leži v domu in rodbini in tu je tudi za državo rezervar moči. V kmetijski demokraciji, ki ji mora biti temelj gledanje na življenjske pojave tako, kot ga ima kmet, ne more biti ideal popolno izginotje posameznika v družbi in državi. Gospodstvo ima posameznik, ki državo kontrolira, Morda ni to čisto v duhu modernizma, toda za narod ne obstoja težava v tem, da si izbere najboljšo ureditev, temveč mora sprejeti ono, ki njegovi duševnosti najbolje odgovarja.

In pri nas ni individualist samo kmet, prav na isti način reagirajo na življenje tudi ostali sloji. Delavec, ki mu je ideal in ponos vrt s sočivjem pri hišici, ali inteligent, ki sanja, da bi na stara leta kupil posestvo in kmetoval in z malo ali srednjo rento celemu svetu lahko rekel: v uho me piši. Korenina temu je želja in hrepenenje po osebni neodvisnosti. Čisto kmečko je tudi naše gledanje na posest, ki nam je predvsem pravica in šele v najzadnji meri dolžnost. Vsled tega tudi naša vera v stalnost posesti, naše varče-

vanje in naša vera v osebni uspeh, ki je lahko od dobrobitja drugih povsem neodvisen. Naše čedno pometene in ometane kmetijske hišice so tipični izraz slovenskega individualizma.

Kako drugačen mora biti pač v nekakem mističnem tempu industrijske produkcije, v neprestanem fluktuiranju denarja živeči Amerikanec.

Toda tudi mi bomo morali zamenjati ideologijo v prostem in svobodnem individuu z ideologijo socialne storitve. Tudi mi bomo morali žrtvovati skupnosti, da bomo dosegli večje skupne rezultate. Kmetijska demokracija pa ima nalogo, da z nabiranjem in z ječanjem samostojnih in svobodnih posameznikov na trdni podlagi tudi duševno osvobojenega jugoslovanskega kmetstva utira pot k razumevanju socialne žrtve in skupnega napora.

Tudi naši kmetijski mladini je začrtana pot v tej smeri.

Jože Kranjc:

Žaga

Pod Planino stoji rdeče poslopje. Ni dolgo, kar je bilo sezidano in povezano s tramovi. Stari Karlovšek je bil previden mož, ni zagnal denarja v stran, dokler ni vedel, da mu prinese petkrat toliko nazaj. Pred tremi leti pa se je zaprl v svoje prostore, nekaj dni ga ni bilo na izpregled, kmalu nato pa so prišli delavci od nekod, zapeli so krampi, minilo je leto in dan, pa je stalo ponosno poslopje, ki je nosilo na svoji grivasti glavi napis:

Parna žaga.

Ljudje so ostrmeli. Parna žaga, parna žaga. Čemu parna žaga? Leta in leta smo živeli s svojimi vodnimi žagami, zdaj pa kar nenadoma takole čudo. Saj je večje od cerkve in dimnik je višji od stolpa. Zmajevali so z glavami in ogledovali ogromni prostor, kjer je stalo ožagje od poda do stropa in kazalo svoje jeklene čeljusti.

A ni minilo dolgo, ko se je od nekod pripeljal debel človek, odložil je svojo obleko in si nataknil modre hlače, potolkel se je po kolenih in se napotil v strojnico. Pod kotlom je zagorelo in iz dimnika se je jelo kaditi.

Čez nekaj dni so začeli dovažati hlode; Karlovšek je najel voznike, delavce in pomagače in že je zdrknil prvi hlod med pojoče žage.

Delo se je začelo.

Janez Povodnik je imel svojo kajžo pod Trobelnikom. Podedoval jo je že od svojega očeta in v njej živel s svojo ženo in tremi otroci. Majhen, širokopleč, z ostrimi, sivimi očmi je dan za dnem od svojega dvajsetega leta hodil uro stran na žago, ki je bila županova last. Tako bi hodil najbrž do visoke starosti in ničesar ne bi doživel, da se mu ni zgodilo tole:

Nekega večera je župan poslal potovko Jurcovko s pošto, naj se Janez Povodnik zglašuje to uro pri njem. Da so važne stvari, je naročil in naj nikar ne okleva.

Ko je Janez to zvedel, je za trenotek obstal. Dvajset let, si je mislil, že delam pri županu in nikoli me ni klical, razen ob sobotah, ko mi gre plača, zdaj me pa kliče sredi tedna. Kaj bi to moglo biti? Svoje sem opravil, ali naj morda ponoči žagam? Morebiti je sklenil zvišati mi mezdo? Spodobilo bi se, to se razume. Saj župan ve, da je četrto otroče na poti in bo kajžo treba prekrit.

Vstopil je v izbo in si oblekel kamižolo, nato je odšel na cesto in naravnost k županu.

Župan, rdečeličen, visok mož se je nekam nemirno sprehajal po dvorišču. Hodil je sem in tja, roke je držal na hrbtu in v tla je gledal. Vsakega toliko časa se je ustavil, pogledal je po polju, kjer se je zibala pšenica, ozrl se je v makovo njivo, se zagledal proti nebu, nato je spet skonil glavo.

Ne morem pomagati, si je mislil, kdo bo vzdržal? Pošteno sem plačeval, nihče mi ne more oporekati, ampak v stran da bi metal? Greh je takrat, kadar vedoma napraviš nekaj slabega. Če se ti zdi prav in pošteno, čemu bi te pekla vest?

Obstal je sredi dvorišča in se zazrl čez planjavo. Ob robu gozda je stala žaga, lesena, s tramovi prekrizana hiša s kolesom. V curku je voda tekla v korito in se razlivala v tolmun, šumela je in se penila, da je župan skoro slišal, kako cvrčijo pene.

Moja žaga, je pomislil. — Petdeset let stoji, kakor grlica pod gozdom. Koliko hlodov je zgrizla s svojimi zobmi. Letos bi jo moral predelati in spet bi tekla leta in leta, brez konca in kraja, venomer bi se vsipalo po koritu na kolo in vse dni bi pelo iz nje.

Hudo mu je bilo. Obrnil se je in spet korakal po dvorišču sem in tja. Nekaj ga je stiskalo v grlu, pa sam ni vedel, kaj.

Takrat je prišel Janez Povodnik. Z roko se je dotaknil klobuka in radovedno pogledal županu v obraz. Nato je dejal:

„Klicali ste me, oče!“

Župan se je zdrznil. Stegnil je roko in jo podal Janezu, potem pa je nekam zamolklo rekel:

„Janez, pojdiva v hišo“, in se je obrnil. Počasi je stopal proti hiši, nekoliko sključen je bil. Janez pa je šel za njim in nekaj ga je stisnilo pri srcu.

Ko sta sedla za javorjevo mizo in je županja stresla orehe na mizo in prinesla kruha, se je župan naslonil na komolce, podprl si je obraz in je začel.

„Poslušaj, Janez, kaj ti povem. Dvajset let si pri meni delal, zadovoljen sem bil s teboj, nikdar se nisva sprla. Toda, čas hiti in hiti, preseneti nas, da sami ne vemo kako, kdaj in zakaj, nove stvari nastajajo mimo nas. Kako bi se jim mogli upreti? Poglej! Odkar stoji parna žaga, je z mojo konec. Nihče ne pripelje več hloda in še žaganje dobi vsak pod ceno pri Karlovšku. Moje žaganice so dražje od onih tam, bolje bi bilo, da jih dam v rez parni žagi. Otepal sem se mesec dni, pa ne zmorem.“

Pogledal je Povodnika. Ta je obsedel z odprtimi ustmi in ni ničesar razumel. Prijel je za oreh in ga zdrobil, nato pa je vprašal:

„Pa kaj bova napravila sedaj?“

Župan je pogledal v stran in tiho dejal:

„Ne potrebujem te več, Janez. Žago bom ustavil. Pojdi h Karlovšku, morda te on vzame. Pa ne zameri.“

Janez se je dvignil. Vse se je nekam zamajalo pred njegovimi očmi, omahnil je, nazadnje pa se je obrnil in brez besede omahovaje stopil proti vratom, jih odprl in odšel.

2.

Noč je že bila, Janez pa je še vedno sedel v gostilni koncem vasi. Zlival je vase čašo za čašo. Glavo si je naslonil na mizo, vse se mu je meglilo pred očmi.

„Dvajset let sem delal. Vsak dan od zore do večera. Žaga me je poznala. Kamor sem prijel, je bilo vse domače. Niti en kos mi ni bil tuj. Hlodi so drseli po blazini, žaganice so se rumenile, zdaj pa je konec. Od česa naj živim? Županu je bilo hudo, videl sem, saj me niti v oči ni gledal. Moral je. Drugačni časi, je rekel. Pa, kaj mene brigajo drugačni časi. Dvajset let, kmalu bi vse moči pustil tam — zdaj pa grem, ko sem bil že čisto domač.“

Gostilničarka je prižgala luč in začudeno pogledala Janeza. Ta je počasi dvignil svoj obraz proti nji, srepro se je zazrl vanjo in jo vprašal:

„Mati, povejte! Kaj je dvajset let? Dvajset let trdega dela, dvajset let življenja, potem pa konec vsega v eni sami minuti? Ali si lahko mislite, mati, da ste dvajset let stregli gostom, dvajset let orali njive in trebili gozd, pa vam nazadnje reče nekdo: Mati, časi so drugačni, ne boste več jedli, niti skorjice kruha več ne dobite, tudi vode ne zaslužite. In bi vas posadil na cesto in dodal: Hišo bom zaprl, travnike posul s peskom, gozdove vam požgal. No, kaj bi rekli, mati! Povejte, kaj bi rekli?“

Gostilničarka je stopila bliže. Popravila si je ruto nad okroglim obrazom, razoranim z gubami, njene sive, drobne oči pa so se smejale. Rekla je:

„Veš, Janez, pijan si.“

Janez se je dvignil. Udaril je po mizi in zakričal:

„Dvajset let sem bil trezen, da sem danes pijan. Zakaj? Ker je svet pijan! Vidite, mati, pride nekdo od nekod, nihče ga ni klical, pa ti postavi ob cerkvi hudičevo hišo. Mesto stolpa ti sezida dimnik do neba in se roga vsemu, kar je dobrega. Žage ne bodo več pele, voda se ne bo več pretakala po koritih, kajti stroj bo požrl vse. Kakšna pravica je to? Ali so še božje postave na svetu? Čemu teče voda po strugah? Ali kar tako tja v en dan? Ali ji ni odrejeno, da goni kolesa? Dvajset let sem ji odpiral pot, dvajset let sem ji zapiral usta. Toda, zdaj se kadi dim iz dimnika, črn ko hudič, ni več potreba koles in žag, tudi jaz nisem več potreben. Konec je.“

Zamahoval je z rokami. Lasje so mu padali preko čela na oči, ustnice pa so mu trepetale.

„Domov pojdi, Janez“, je rekla gospodinja, „prespal se boš, pa bo vse spet dobro.“

3.

Janez je šel h Karlovšku. Dolgo časa je razbijal po vratih, dokler mu niso odprli. Napotil se je naravnost v pisarno, obstal je pri vratih in srepo pogledal po izbi.

Karlovšek, droban, suhljat človek, s temno brado, je vstal od mize, nasmejnjen se je in pokimal. Nato je dejal:

„No, kaj boš povedal, Povodnik?“

Janez je stopil naprej. Klobuk je mečkal v rokah in se trdo zagledal v Karlovška.

„Vi, je dejal, povejte mi po pravici in resnici zakaj ste me vrgli na cesto?“

Karlovšek se je začudil:

„Jaz sem te vrgel na cesto?“

„Da“, je zavpil Janez. „Župan mora zapreti vodo. Povejte, zakaj ste to storili? Kako naj jaz zapustim tisti prostor, kjer sem delal dvajset let. Kako naj se za zmirom poslovim od blazine in ročajev in premikalnikov? Kako naj na vsem lepem zjutraj obležim doma in čakam dneva pred hišo, ko sem si dvajset let še pred solncem brisal čevlje v roso pred žago? In kaj naj prinesem domov ob sobotah? Kdo mi bo dal, da bom nosil v usta?“

Karlovšek se je vsedel nazaj za mizo, potrkal je s prsti po papirju in rekel:

„Zdi se mi, Povodnik, da mene dolžiš. Dragi moj, stvar pa je popolnoma drugačna. Napredek namreč ni samo v šolah, na papirju, tudi ne v tovarnah, ampak tudi v trgovini. Kako bom jaz žagal na vodo, ko mi pride les cenejši na parni, ki mi sežaga desetkrat več na dan, kakor ona v enem tednu. Nisem jaz kriv, da je župan zaprl korita. Temu je kriv čas, ki pusti za seboj vse, ki ne spadajo vanj, ki se ne znajo podrediti. Taki nimajo kaj iskati na tem svetu, kajti potrebne so žrtve, večje ali manjše. To na stvari ne izpremeni nič. Če bi jaz ne bil tisti, ki je postavil parno žago, bi se pojavil kdo drugi, ki bi to storil. Vendar ne smeš misliti, da se mi ne smiliš. Prav rad bi te zaposlil, če bi imel kaj odvišnjega. Če bi ti spoznal o pravem času, bi prišel k meni takrat, ko so prišli drugi. Zdaj pa je zdrknilo mimo tebe in zdiš se sam sebi, da se ti je storila krivica in ne veš, da je to le trd zakon, ki vlada v prirodi. Vem, krub je kruh, a urežeš si ga tudi drugod, ne samo na žagi. In, od lakote ne boš umrl, verjemi, če boš pametno gledal na svet.“

Toda Povodnik si ni dal dopovedati. Zaškrtal je z zobmi in dejal:

„Tako! Čudna so ta vaša priznanja. Vprašam pa vas, ali je tudi to prirodni zakon, da bi se vi ne mogli lotiti drugega posla, če ste dvajset let sedeli za to mizo in pisali po papirju? Ali je tudi to prirodni zakon, da sem bil kot pes privezan dvajset let na pehalnik in sem enoindvajseto bil postavljen na cesto in zgubil vse? Ni kriv vaš prirodni zakon, kriva je vaša stavba in vaši ljudje, ki žagajo z ognjem mesto z vodo, kakor je to bilo že od pamtiveka.“

Pljunil je po tleh. Naglo se je obrnil in se izgubil v temi in niti na misel mu ni prišlo, da je morebiti nepotreben na svetu.

4.

Napotil se je v prostore parne žage. Pri vratih je obstal. Delavci so kar pri luči vlačili hlode, jih nastavljali in pehali, obrezovali deske na krožnici, jih odnašali in metali žaganje skozi odprtino na prosto, eden izmed njih je pa stal pred veliko žago, ki se je s petnajstimi rezili zažirala v hlode. „Kakor v cerkvi je vse obokano tu“, je pomislil Janez. Kako bi županova zmogla tako delo? In vendar, če bi nikogar ne bilo tu, nobenega človeka, bi se ne ganil niti en ročaj na tej zverini.

Stopil je naprej.

„Povedal jim bom, naj ne uničujejo soljudi. Bodimo bratje in ne odjedajmo si kruha.“

Počasi je šel dalje, nekoliko nagnjen naprej in zdelo se je, da omahuje.

„Noge se mi treso“, je spoznal kakor v bridki slutnji. Misli so se mu motale in vse je videl daleč stran od sebe.

„Konec je vsega, kam naj grem? Tu se zbirajo ljudje, ki niti ne vedo, kaj je žaga. Tamle je Tomažev, včeraj je še krave pasel in zdaj hodi tod okrog, ko da ima pravico postaviti svoje noge v ta prostor. In ta, ki vodi rez? Ha, ha, kdo mu je dal pravico? Seveda, pošteni ljudje na cesti, nezalci pa k delu!“

Približal se je rumeno lasemu delavcu, ki je stal, golorok in smejoč se pri žagi. Obstal je pred njim, se zagledal vanj, nenadoma pa je zakričal:

„Kdo ti je dal pravico streči žagam, oblikovat deske in jemati kruh poštenemu človeku?“

Oni se je malomarno ozrl, vendar se ni premaknil. Popravljaj je ureze in samo skomignil z rameni.

„Kdo te je posadil sem, mladič, na to mesto, ki je vzelo meni kruh?“

Ta mu je pokazal hrbet in zaklical ostalim:

„Vrzite ga ven!“

Janez se je vježil:

„Ven? Mene ven?“

Prevzelo ga je togote. Zaletel se je, stegnil roke in pograbil delavca.

„Ti pojdi ven, bedak. Stran od tod. Vsi ven!“

Oklenil se ga je z vso silo in ga stisnil za vrat. Delavec je začel hrkati in komaj, komaj je spravil iz sebe besede:

„Norec, pazi na žago!“

Toda Janez ga ni poslušal. Stisnil je še bolj. Takrat pa je delavec napel vse sile, razprostrl je roke in sunil z rameni.

Janez je omahnil in se prevrnil vznak.

Tenko so zapele žage, ko se jih je dotaknila Janezova glava. Žaganje se je pordečilo.

Prihiteli so delavci. Obstali so strme za trenotek, nato pa so ga naglo prijeli. Nekateri so ga dvignili in odnesli. In koder so šli, so bila tla rdeča.

Ko so se vrnili, so delali naprej.

„Včasih je luštno b'lo . . .“

Poljedelstvo daje najvažnejše življenske potrebščine vsem ljudskim slojem: daje jim hrano. Poleg tega daje industriji večina potrebnih surovin (predilnicam, pivovarnam . . .) Zato so stari učenjaki narodnega gospodarstva — imenujemo jih fiziokrate — imeli prav, ko so učili, da je poljedelstvo najvažnejši poklic. Fiziokrati so šli tako daleč v svoji hvali kmetskega stanu, da so ostalim poklicom odrekli važnost.

Bila je pa ta hvala tudi potrebna, saj ni v onih žalostnih časih kmeta nihče upošteval. Kmetске razmere so bile tako žalostne, da si jih danes težko predstavljamo. Te razmere so vladale za časa tlake in desetine pred francosko revolucijo. Kmet je bil tako zaslužjen, da ga je njegov gospodar le toliko cenil kot svojo živino ali ostalo imetje, z ozirom na korist, ki jo je imel od njega.

Fiziokrati so trdili, da so ostali poklici samo slabo dopolnilo kmetskega stanu. S temi nazori so mnogo pripomogli k osvoboditvi kmeta. Francoska revolucija je prevzela njihova načela v svoj program in ukinila vsa fevdalna prava nad tlačani.

V bivši Avstriji je hotel še pred francosko revolucijo rešiti kmeta fevdalne sužnosti cesar Jožef II, edini res kmetski cesar med Habsburžani. Upiralo se mu je plemstvo in duhovščina, ki je videla v tem zmanjšanje svojih pravic. Po njegovi smrti so zopet pritisnili kmeta k tlom.

V prejšnjih časih je bilo malo svobodnih kmetov. Pretežna večtna je bila zaslužjena tako, da ni mogla svobodno razpolagati niti s seboj, niti s svojo družino in imetjem. Kmet se je hranil le toliko, da je mogel slabo živeti. Ostali pridelki so romali v nenasitno gospodarjevo vrečo.

Kmet je plačeval gosposki davek s svojimi pridelki (desetino), v poznejših dobah tudi z denarjem. Poleg tega je delal sam in njegova vprega na posestvu svojega gospodarja (tlaka). Te dajatve so tako pritiskale kmeta, da so kmetski stan smatrali za kruto dolžnost, katere so se mnogi hoteli rešiti z begom.

Kmet se ni mogel niti preseliti, niti spremeniti svojega poklica brez odobrenja svojega gospodarja. Moral je samo garati na dani mu zemlji. Ko je ženil svojega sina ali hotel dati svoje dete, da se uči obrti, je moral dobiti dovoljenje. V nekaterih krajih je imel gospodar celo pravico pozvati kmetsko nevesto prvo noč k sebi (jus primae noctis).

Kmet ni imel pravice zapuščati v oporoki zemljo svojim naslednikom. Gospodar je mogel kmeta nagnati z zemlje, ali ga prodati z zemljo vred drugemu gospodarju, včasih ga je smel prodati tudi brez zemlje.

Sodnij ni bilo kot danes. Gospodar mu je bil obenem tudi sodnik, ki pa je sodil kakor je njemu ugajalo. V navadi so bile krute telesne kazni. Kmet se ni mogel pritožiti nikomur radi krivic, ki mu jih je zadal gospodar.

Kmet je dajal desetino in tlako. Od pridelkov, ki jih je na dani mu zemlji pridelal, je odstopil gospodarju deseti del, včasih tudi več. Celo tretjino vseh pridelkov so zahtevali nekateri gospodarji. Tlaka je bila brezplačno delo in vprega na gospodarjevih posestvih.

Svojo zemljo je kmet slabo obdelal. Saj tudi ni imel časa, ko je moral več dni v tednu delati na gospodarjevih poljih. V nekaterih krajih je moral kmet vsak teden delati grajščaku pet do šest dni. Za obdelavo svojega polja mu je ostalo komaj dan ali dva v tednu.

Da ni mogel imeti kmet veselja za obdelavo polja je razumljivo, če se pomisli, da čimveč je pridelal, več je moral dati grajščaku. Kmečki sinovi so morali v vojaško službo. Toda ta ni trajala eno do dve leti, ampak deset do štirinajst let.

Trgovina ni bila svobodna. Kmet ni smel kupiti, kjer je bilo cenejše in prodati, kjer je bilo dražje. Od gospodarja je moral kupovati (sol, moko, žganje itd.) in njemu prodajati. Jasno, da so v takih razmerah bile cene odvisne od gospodarja in je kmet drago kupoval in poceni prodajal.

Ne smemo pri tem pozabiti pravic, ki jih je imel kmet tlačan, čeprav so bile male. Pasel je po gospodarjevih pašnikih ter zbiral po njegovih gozdovih drva. Ob nerodovitnih letih je dobil najnujnejšo hrano in seme za novo setev. Če je pogorel, je dobil les za gradnjo hiše in gospodarskih poslopij.

Dober gospodar se je brigal toliko za kmeta, kot se danes briga dober kmet za svojo živino. Pameten grajščak ni pustil propasti svojega tlačana, ker je vedel, da se s tem zmanjšajo njegovi dohodki.

Ko so se grajščaki med seboj sprli je plačal njihove spore zopet tlačan. Grajščak ni navalil na sovražnika, ki se je skril v utrjenem gradu, ampak je zapalil hiše in polja njegovih tlačanov, da napravi škodo protivniku. Dogodili so se slučajni, da je navalil grajščak na tlačane in jim porezal prste na rokah, da ne bi mogli delati njegovemu sovražniku.

V Franciji so bili pred revolucijo oproščeni davkov plemenitaši in duhovniki, to je najbogatejši sloj, ki bi bil lahko plačeval davke. Največ davkov je zopet plačal kmet tlačan. Na Češkem so plačali tlačani 93% vseh davkov. Davek so izterjali z vso surovostjo.

V takih razmerah ni čudno, da se je v kmetu dvignil upor. V zgodovini čitamo o takih kmečkih puntih. Po številu jaki, po disciplini in orožju slabi, so kmetje izgubili bitke z grajščaki. Posledica je bila, da so grajščaki še bolj izžemali kmeta. Poznan je kmečki vodja Matija Gubec, ki je tragično propal. V francoski revoluciji je narod zmagal in se maščeval za stoletne krivice nad krivimi in nekrivimi.

Na Angleškem in Irskem ni bilo tlačanstva v novem veku ali tudi pravega kmečkega stanu ne. Večina zemlje je imel v rokah veleposestnik, ki je dajal zemljo v najem. Tudi najemnikom ni bilo z rožicami postlano.

Francija je leta 1879 ukinila vse fevdalne predprave in oprostila kmeta vseh dolžnosti do svojih gospodarjev brez odškodnine. Načelo enakosti se je uveljavilo v vseh zakonih. V bivši Avstriji je oprostila kmeta šele revo-

lucija leta 1848. Kmetje so se odkupili. Oblast je nizko precenila koristi plemstva, ki jih je imelo od tlačanov. Tretjino te cene je moralo plemstvo žrtvovati, tretjino jim je plačala dežela in država, a tretjino osvobojeni kmet. Tako se je oprostil kmet brez večjih socijalnih potresov.

Najdalje se je ohranilo tlačanstvo v Rusiji. Načelno je bilo odpravljeno šele leta 1861. Toda odkupovanje kmeta je še dolgo trajalo. In uspeh ni bil zadovoljiv, če pomislimo, da ob koncu ni ostalo v kmečkih rokah niti cela tretjina vse zemlje. Dve tretjine je ostalo v rokah veleposestnikov, države, careve hiše, cerkve in raznih korporacij.

To naj bo odgovor na ono splošno hvalisanje starih zlatih časov. Danes je bolje — kot je bilo nekoč — čeprav mnogim trda prede. Z izobrazbo kmeta, s pametnim gospodarstvom in z združništvom se bo stanje še veliko bolj dvignilo.

Zato zapojmo pesem bodočnosti, preteklost pa naj nam bo učiteljica za pohod v lepšo bodočnost.

Maksa Samsa:

Bolnica

Ko boš na kraj se ta spominjal,
bo v srcu misel še na me:
takrat bo grob temoten družil
življenja mojega steze . . .

Utrgaj v polju rožo malo,
za hip le vanjo se zaglej:
Nikoli sreče več iskalo
ne bo srce na zemlji tej . . .

Vso ničnost boš spoznal življenja
in nikdar več ne boš vesel:
sred ptičev petja, sred zelenja
bo smeh na ustih onemel . . .

Jože Laurič:

Spomini iz ujetništva

Pretnar, ki je spremljal dekleta v vas, se je kmalu vrnil v družbi narednika 17. našega polka. Pravila sta, da so Italijani že v vasi, da zahtevajo da odložimo orožje. „Storite pa kar hočete, nadaljuje narednik. „Pojdi k vragu Ti in Italijani“ mu odgovarja Pucelj, „Povej jim, naj pridejo jutri, ko spijemo vino in pojemo konzerve. Zdaj ni časa za pogovor z Italijanom.“ Videl je, da ne opravi ničesar, zato je takoj zopet odšel. Popili smo še vsak porcijo vina, se oborožili od nog do glave in jo hitrih korakov ubrali proti

mestu, z namenom, da nabereмо v skladiščih čim več provljanta za nadaljno pot.

Na železniški progi tik pred mestom smo se ustavili. Razdelili smo se v tri skupine in dogovorili, da se zberemo najkasneje okrog 7 ure na izhodišču v Chionco.

Kot tretja trojica Klešnik, Pretner in jaz, jo zavijemo po slabo razsvetljeni ulici s pripravljenim orožjem previdno v mesto.

Vajeni smo bili nečloveških grozot in naporov in frontnega življenja. Otopeli smo za vse, kar se je imenovalo človeško, a vendar prizori tiste noči so nas navdajali s čudno neznano tesnobo. Strašno pustošenje se je upiralo naši vesti.

Na zapadni strani mesta so razsvetljevali temno noč veliki ognjeni zublji. Požirali so veliko vojno skladišče in ga uničevali prav do tal. Tudi postaja je bila že vsa v ognju in natovorjeni železniški vozovi so se užigali drug za drugim kakor baklje. Ognjeni jeziki so vsak čas zajeli z municijo natovorjen voz, da so silni plameni parali ozračje in zemlja se nam je majala pod nogami.

Iz avstrijskih postajank izza visokega gorovja se je neprenehoma bliskalo. Grmenje topov je votlo odmevalo po dolini in povečavalo peklensko grozo nad tem bednim mestom. Iz vzhodne strani pa so se iz nižjih gričev kakor v posmeh regljale strojne puške. Kosile so po mestu vojake in neprevidno civilno prebivalstvo.

Vse to nam je dajalo sliko pravega pekla. Preko 100.000 pijanih vojakov se je tisti čas klatilo po mestu, streljalo v okna, pobijalo ljudi in se od časa do časa pokalo tudi med seboj. Požigali so skladišča in uničevali vse, kar jim je prišlo pod roke. Pijani in na pol divji niso poznali več človeka v sebi, ne v drugih.

Naša skupina se je ustavila za malim zidom na vrtu ob lepi visoki hiši. Posedli smo, prižgali cigarete in načeli načrt, kje bi se kaj dobilo za nas. Nenadoma smo zapazili iz nasprotne strani gručo vojakov, ki se nam je bližala po ulici. V medli električni luči nismo spoznali ali so naši ali Italijani.

„Pripravimo se“, šepne Klešnik. „Če so Italijani, morajo brez pardona na oni svet“. Stisnjeni ob zid smo napeli karabinke in čakali. „Bosanci“, reče Pretner. Stopili smo iz vrta na cesto, da jih povprašamo o situaciji v notranjosti mesta. Čudno naključje. Iz gruče sta se po prvih besedah izluščila zgubljeni naša znanca, ordonanc Cucek in bosanec Jovo. Navdušeno smo se pozdravili in spraševali po tem in onem.

„Iščemo skupino Čehov, ki so pobrali ogromne zaloge denarja iz avstrijskih blagajn. Vse smo že prevrnili, a v mestu jih ni več“, nam je pojasneval Cucek. Po kratkem izpraševanju je gruča odšla proti železniški progi. Jovo in Cucek pa sta se pridružila nam.

Mahnili smo jo proti kolodvoru in se ustavili sredi mesta na velikem trgu, ki je bil nabasano poln glasnega, prerivajočega se vojaštva iz vseh avstrijskih polkov. Dobro smo morali paziti, da smo ostali skupaj, kajti težko bi se zbrali zopet, če bi le za trenotek utonili v tem morju razdivja-

nih in opitih ljudi. S težavo smo se prerinili skozi in zavili v popolnoma temno ulico . . . Kar zapoje kakih sto metrov pred nami strojnica. Zažvižgala je serija svinčenk. Zarile so se v zid hiše, par metrov pred nami . . . Ko blisk smo se vrgli skozi vrata sosednje hiše na veliko dvorišče. Prisluhnili smo. Strojnica je ropotala dalje in iz trga se je začulo vpitje zadetih. Po glasu smo spoznali, da strojnica ni avstrijska temveč italjanska. Začeli smo iskati prehoda preko visokega zidu. Jovo in Klešnik sta našla mala vratica v zidu. Stopili smo na velik vrt, ki je bil obzidan z do 4 m visokim zidom. Strojnica je utihnila. Nameščena je bila na ulici, ki je tekla ob zidu na nasprotni strani vrta. Tiho smo se plazili v tej smeri ob zidu. To to to, tototo se je zopet oglasila njena pesem. Iz trga so ji odgovarjale goste salve iz pušk. Skočili smo še par korakov in obstali tik strojnice, ločil nas je samo visoki zid. Brez pomisleka smo potegnili ročne granate in vžgali. Odfrčale so čez . . . Trenotek in peklensko je zagrmelo. Strojnica je utihnila, njeno monotono pesem pa so zamenjali smrtni kriki ranjenih Italjanov. Istočasno so se zagnali vojaki iz trga proti njim z divjim vpitjem. Konca nismo čakali. Gotovo pa nihče izmed Italjanov ni ostal živ.

Po isti poti smo se vračali nazaj na dvorišče, kjer nas je osupnil drugi prizor. Pred nami sta šla dva oborožena vojaka močnih čokatih postav. Na dvorišče jih je, kakor nas, gotovo prignala italjanska strojnica. Sedaj pa sta se vračala iz zavetja nazaj na cesto. Med vrati pa jih nenadoma ustavita dva oborožena civilista. Z napetimi velikimi avstrijskimi pištolami sta jima zastavila pot. Vojaka sta bila Madjara, kar smo posneli iz prepira. Starejši civilist je zahteval od obeh puški in za pas obešeni pištoli. Madjara sta zgrabila za puški in navalila na oba Italjana s kopiti. Starejši je odskočil in zbežal po stopnicah. Madjar pa za njim. Mlajšega, kakih 16 let starega fanta pa je drugi vojak zadel s puškinim kopitom na glavo, da se je v hipu sesedel. Zgrabil ga je nato z rokami in ga na glavo zavilhtel v veliko gnojnično jamo do vrha polno črne nesnage.

Prizor se je odigral v trenutku. Madjar je zbežal in se na ulici pomešal med gnečo.

„Hitro od tu“, je prvi zasopel Pretnar, pod vtisom groznega čina. „Če nas zalotijo Italjani tu, bomo morali dejanje obeh Madjarov plačati z lastnim življenjem.“

Stekli smo iz hiše in zavili v nasprotno ozko ulico. Krožili smo po mestu do jutranjega svita in srečavali povsod prizore uničevanja. Vrnili smo se nato brez vsacega plena v vas. Bili smo prvi. Ostalih še ni bilo doma. Na vrtu smo zakurili in posedli. Skuhali smo vino. Do sedme ure so se polagoma vrnili drugi. Imeli so srečo in tako nam je življenska zaloga zopet narasla s konzervami, rumom, mesom in kar je bilo še treba. Papež je med drugim prinesel celo balo usnja rekoč, da si damo napraviti za zimo škornje. Ko so odložili, so prisedli in vsak je dobil za zajtrk kuhanega vina. Čez dobro uro smo pogreli konzerve in zopet je začela teči preostala črnina. Jeziki so se razvezali in praviti smo si začeli doživljaje minule noči.

(Dalje prihodnjik.)

Metka:

O stanovanju vobče

Vsi želimo, da bi po naših kmet-skih domovih doraščal zdrav, krepak rod. Zato pazi gospodinja, da bo tvoje stanovanje zdravo, to je, suho, solčno, zračno. V vlažnem prostoru se razmnože glivice, na milijone, ki uničujejo živila, pohištvo in obleke. Prav tako se tam začno bolezni in more naš zarod. Solnce in čisti zrak nam jih pomagata preganjati, zato jima odpiraj okna na stežaj.

Solnce, zrak in voda, vse to je zastoj in jih zato uporabljamo in izkoriščajmo redno vsak dan. Težko je dandanes prenoviti staro stanovanje, skušajmo pa vsaj popraviti nedostatke in si urediti tudi naše skromno stanovanje zdravo in prikupljivo.

Kjer živi družina v starih hišah, postavljenih na mokrih tleh in v vlažnem ozračju, naj pazi gospodinja predvsem na sledeče:

1. Streho in strešni žleb preglej vsako poletje in po potrebi popravi. Okoli hiše potegni jarke, da se voda odteka, kotanje izravnaj.

2. Zidovi naj bodo prosti grmovja in drevja, da mora zrak do njih. Cvetice naj bodo zunaj hiše na policah, na oknih le v omejenem številu, zlasti če so le-ta majhna.

3. Ob suhih solčnih dneh odpiraj vrata po vseh prostorih, da bo preprih (seveda če ne delaš v prostoru samem), da se vsaj poleti zidovje presuši. Ob deževnih in meglenih dneh zrači le s 5 minutnim preprihom.

4. Ne suši oblek in perila v stanovanju. Kadar moraš to storiti, kuri in večkrat prezrači s kratkim preprihom.

5. Ne kuhaj v odkritih loncih; ne spuščaj sopare v mrzle prostore, da bi se segreli.

Zračimo in sušimo še pridno sedaj, dokler nam ne zapre duri zima. Zdaj nam ni bilo tolikanj mar stanovanje, ko smo se lahko gibali v prostem svežem zraku in smo se solčili pod milim nebom. Kmalu pa bomo navezani le na sobo, zato jo pripravimo za zimo prijetno.

Domača lekarna

Mazilo proti oparjenju. Vzemni kakor oreh velik kos rumenega voska, 2 žlici lanenega olja in 2 žlici prekuhanega masla. Vse skupaj kuhaj, da dobiš lepo čisto, zato pobiraj pene. Potem shrani v snažni posodi. Mazilo namažeš na platno in položiš na oparjeno mesto. Celi izyrstno.

Če se kolca se napij sladke vode, ali pa nakapaj na sladkor par kapljic jesiha in poži.

Kuhinja

Vloženi jurčki: 1. V kis. — Oprane gobe odcedi in kuhaj v slani vodi 10 do 20 minut, da se zmehčajo. Na dve pesti jurčkov vzemi $\frac{1}{2}$ l vinskega kisa 6 celih poprov, 1 na koleščke zrezano čebulo in malo soli. Kis zavri, ohladi, deni vanj jurčke in še enkrat prevri. Ohlajeno daj v steklenico in zaveži s pergamentnim papirjem.

2. Nareži manjše glivice jurčkov, stebelca razpolovi in vse skupaj operi v več vodah. Potem jih kuhaj v slanem kropu 15 minut. Jurčkov ne sme biti mnogo v posodi, da se ne poškodujejo zato jih kuhaj večkrat. Ohlajene vložijo v kozarec in zalij z ohlajenim jesihom, ki ga preje prevri in ga osoli, dodaj poper in čebulo. Z jesihom zalite jurčke zaveži s pergamentnim papirjem in s krpo in kuhaj v sopari 5 minut. Kozarec pusti v vodi čez noč, da se ohladi.

Sveže češplje ohraniš delj časa, ako jih natrgaš dobro zrele s peclji in obesiš na hladen zračen prostor, tudi na preprih. Lahko obesiš vejice s češpljami v globok vodnjak. Tako ostanejo češplje sveže do božiča.

Kumare ostanejo dolgo časa sveže in zelene, ako jih potrgaš s peclji

ob suhem vremenu. Dobro jih obriši s snažno krpo in pomaži z beljakom vsepovsod, da ne pustiš nikjer nenamazanega prostorčka. Tudi te hraniš lahko do božiča.

Anica:

Vlaganje jajc

Ker ni donos jajc pri kokoših enakomeren, je kaj umestno, da jih takrat, kadar jih je največ — za domačo uporabo konzerviramo in jih tako prihranimo za one čase, ko nam bodo kokoši slabše nesle in bi nam bilo radi boljših cen žal vsakega svežega jajca, ki bi se porabilo v domači kuhinji.

Že naše babice so na najprimitivnejši način konservirale jajca — vlagale so jih v proso. Danes poznamo druga uspešnejša sredstva, kakor: apno, hipermangan, garantol, vodotopno steklo.

Najcenejši in zato najbolj upoštevanja vreden način je vlaganje jajc v apno. Vлага se v kak star, a cel lonec, škač ali kako drugo posodo samo sveža (največ 4 dni stara), dobro umita in cela jajca. Apno se zmeša z vodo, da nastane gosljata apnena tekočina. Te tekočine se nalije v posodo za kake štiri prste in vanjo se polaga jajca, da stoje pokončno eno poleg drugega. Ko je prva plast naložena, se zalije z apnom in takoj naloži druga plast i. t. d. do vrha. Vsa jajca morajo biti pokrita z apneno vodo. Na vrhu

mora biti vsaj za ped tekočine. Za vlaganje pa se sme rabiti samo dobro uležano apno, ker se v nasprotnem slučaju lahko razvije toliko toplote, da se jajca skuhajo.

V apno pravilno vložena jajca se ohranijo skozi celo leto v takem stanju, da jih lahko rabimo za najfinejše pecivo; le če jih hočemo skuhati rada počijo. V luknjicah lupine se nahaja voda, ki se pri segrevanju razteza in razžene lupino. Da se tudi temu izognemo, nabodemo lupino pred kuhanjem z iglo, da tekočina pri teh porah odteka in ostane lupina cela.

Izvrstno se je obneslo za manjši obseg konzerviranje jajc v hipermanganu, katerega ne bi smela pogrešati nobena domača lekarna. Jajca se namaka več ur v osoljeni hipermanganovi raztopini temnordeče barve, potem se jih naloži (najbolje čez noč) na kako flanelasto krpo, da se čisto osušijo. Enkrat jih je dobro obrniti in preložiti na suho. Ko so popolnoma suha, se zavije vsako posebej v časopisni papir in vloži v miško, to je dobro izpran droban pesek, ki smo ga posušili v pečici. Tako spravljena jajca se ohranijo 6—8 mesecev in imajo to prednost, da jih lahko rabimo mehko kuhana.

Vlaganje v „garantol“ in vodotopno steklo“, ki se dobita v drogerijah z navodilom vred je mnogo dražje, a v nobenem oziru ne prekaša opisanih načinov vlaganja jajc v apno in hipermangan.

Cvetko Zorko:

Štiriperesna deteljica

Pravijo, da ima štiriperesna deteljica posebno, nekako čudodelno moč. Tudi ni vsakomur dano, da jo

ugleda in najde, srečen pa oni, ki jo dobi. Celó z ustnicami jo mora utrgati, da je njena moč popolna.

Srečo torej vsekakor pomeni štiriperesna deteljica. In ravno to čudodelno deteljico smo si izbrali

mi kmetski fantje in dekleta za svoj znak. Nadnaravna, kakor pravijo, je njena moč in vabljiva so njena štiri peresa. Kdo si torej ne bi želel s štiriperesno deteljico na svoji srčni strani vse sreče?

In mi mladi, nadebudni ljudje hrepenimo že sami po sebi po sreči in popolnosti. Naš cilj, naše želje in naše vse, je — sreča — in sreča je zopet vse ono, kar razumemo pod to željo. Če je človek srečen, pa je njegovo življenje celo in popolno — srečno življenje.

Po sreči in popolnosti hrepeni torej vsakdo. Kakšna pa so pota, ki vodijo k sreči in popolnosti? Pregovor pravi, da je vsak sam svoje sreče kovač. Sami si torej kujemo svojo srečo, svojo usodo. Če smo mi toraj lahko odločujoči faktorji v našem življenju in naši sreči, zakaj bi si jo ne skovali tako, kot jo hočemo, kot jo želimo in kot nam pripada. Mi odločujemo toraj o vsem, kar moramo imeti, o vsem, kar je pogoj in popolnost našega življenja. Mi mladi nadebolni ljudje odločujemo o svoji usodi, odločujemo o svoji bodočnosti, da bo naša in naših potomcev generacija drugačna, srečnejša, popolnejša, kot je naša današnja.

Sedaj že vemo, da smo odločujoči faktorji našega življenja in bodočnosti mi sami, zato ne dopustimo, da bodo drugi odločevali in pisali našo usodo! Četudi smo preprosti kmetski ljudje, vendar se zavedajmo, da smo mi nosilci države, da smo mi nosilci srečne bodočnosti našega naroda in našega življenja in življa sploh. Geslo nam bodi: „V agrarni-kmetski državi naj vlada in zapoveduje kmet in piše svojo bodočnost in svojo usodo z železnimi črkami na svojo lastno grudo!“ Ko bomo vsi prišli v enotnosti, močni slogi in volji do potrebne samozavesti, da smo mi sami zmogni in, da lahko mi sami odločujemo o vsakem bitju in nebitju vseh stvari in dobrin; da imamo vse pogoje za to, a k tem pogojem je treba le najti prave poti, pa je naš, navidezno in

v preprosti kmetski duši nedosegljiv cilj, tudi — dosežen.

Vemo, da zavisi bodočnost in naša usoda od nas samih, vemo tudi, da nas je dovolj, da imamo vse pogoje odločevanja v svoji stvari, vemo tudi za sredstva, ki nam morajo služiti, treba pa je le, da se teh sredstev tudi poslužimo in da stopimo na ono pot, ki pelje k cilju.

Naš cilj nam bodi težnja po samoodločbi, sredstva pa nam naj bodo vse ono, kar nas vodi k cilju. Vemo in dobro občutimo, posebno mi kmetski ljudje ravno v časih današnje splošne krize, kaj lahko nastane in do kje pripelje usoda ljudi, ki imajo sicer pred seboj iste želje, iste zahteve in potrebe, a v svoji negotovosti in nedovoljni napobrazbi ne najdejo prave poti, ki bi jih vodila, kako bi rekel, k cilju, k istim potrebam in istim zahtevam ter življenskim pogojem.

Nekaj duh časa, nekaj lahko rečemo tudi — sile, primoralo nas je, — nekaj pa hrepenenje in potreba po nečem višjem, odločujočem, samosvojem nas je pripeljalo na pot, ki naj nas vodi v čase, kakršnih si želimo, kakršne moramo doseči, če hočemo sploh živeti in eksistirati. Organizacija naj nam bo pot in sredstvo za dosego našega cilja in naših želja in potreb. Sam človek je sam in je le malenkost v celoti, sestavni del, ki pa ne pomeni ničesar. Če pa nas je več združenih, ki želimo, ki hočemo, ki delamo in končno, ki zahtevamo eno in isto, je to moč, ki lahko odločuje in to z drugo besedo imenujemo organizacijo. Potom dobre organizacije dosežemo danes vse in kdor ni močno, edinstveno in složno organiziran, ta danes ne pomeni nič, ni zmogel življenja in je zapisan le životarjenju in skorajšnjemu poginu.

Mi, kmetska mladina, smo si izbrali za poroka lepše bodočnosti Društva kmetskih fantov in deklet, ki že s svojim imenom povejo prav vse. Močna organizacija kmetske mladine naj nas vse privede potom izo-

brazbe, ki jo širi v gospodarskih, kmetijskih, obrtnih in delavskih vprašanjih do socialnega, gospodarskega in kulturnega napredka kmetijskega življa.

Zato si vzemimo za svetinjo v dosego cilja našo čudodelno štiriperesno deteljico. Pripne naj si jo kot vidni znak svojega notranjega prepričanja in cilja, vsak kmetijski fant in dekle, tako, da bo iz duha vse kmetijske mladine zrasla le ena sama, velika, a modra in čista, res čudodelna deteljica in detelja, ki bo nam porok boljših časov samoobrambe in samoodločevanje naše populnosti.

Štiriperesna deteljica nam bo dala vso ono čudodelno moč, treba je le, da v njo zaupamo, da ji damo močnih življenjskih pogojev, da jo upoštevamo in res s spoštovanjem utrgamo, prav z ustnicami, da bo imela prav čudodelno moč...

Vsem tovarišicam!

Kaj bomo počele v zimskem času? Gotovo ne bomo sedele za pečjo, držale križem rok, gledale kako padajo bele snežinke in čakale kdaj se oglasi kak snubec. Ne, ne, kaj še, saj to že vse samo pride. — Dekleta, čaka nas veliko delo na kulturnem polju, nič manj potrebno kot na naših vrtovih, žitnem polju in travnikih. Saj to dobro vemo, da današnji časi zahtevajo od nas ne samo pridnih rok, ampak tudi dobre gospodinje. Da pa bomo res dobre gospodinje, moramo pa biti, dobre kuharice vzgojiteljice i. t. d.

Gotovo Vam je dobro znan pregovor: da žena podpira tri vogale pri hiši, to je tudi resnica, seveda pa je vprašanje kako in koliko jih je zmožna podpirati. Marsikatera se bo vprašala, kako, kje naj si pridobim to potrebno zmožnost. Živimo v težki svetovni krizi. V gospodinjsko šolo ne morem, ker ni denarja. Kar zna mati, to je že zastarelo. V vasi ni druge izobražene osebe kot gdč. učiteljica; ali ona ima več kot do-

volj drugega dela in skrbi. — Res težka uganka. Skoro bi me spravila v obup, ko bi ne bila dovolj utrjeno kmečko dekle, ki delam od ranega jutra do poznega večera, ter se spominjam onih besedi, ki so zapisane v sv. pismu, v potu svojega obraza boš jedel svoj kruh. Zato drage tovarišice, obupati ne smemo, ker se zavedamo, da življenje ni praznik, ampak delaven dan.

Zganimo se in pojdemo na delo! Skušajmo priti same medseboj do potrebne izobrazbe. Vse to je mogoče, samo dobre volje je treba.

Drage tovarišice! Vem, da so v krogu naših društev dekleta, ki so obiskovale morda, ena gospodinjsko šolo, druga krojno, tretja trgovsko i. t. d. — Tovarišice, ali bomo res tako ozkosrčne, da ne bomo pomagale druga drugi do potrebnega znanja. Tovarišice, zavedajte se, da znanje, ki ga človek obdrži sam za sebe nima nikake vrednosti. Zato pozivam vse tiste, ki ste obiskovale kakšnekoli šole ali tečaje, da prijavite svoje naslove — Zvezi kmetijskih f. i. d. da se bomo potom zveze spoznale in tudi tam zbrale in ukrenile vse potrebno in ustanovile dekliski odsek, ki ga naša Zveza še nima.

Upam, da te moje vrstice ne bodo glas upijočega v puščavi in želim, da se čimpreje vidimo na našem sestanku.

Marija Gradišar.

**Zavese posteljna pregri-
njala, namizne prte, prtiče itd.
krasno vezene in po nizkih cenah**

dobite pri

Matek & Mikeš
Ljubljana
poleg hotela Štrukelj

Vezenje in šivanje oprem za ne-
veste, monogrami, gumbnice.
Entlanje, ažuriranje, predtiskanje.

**Velika izbira predtiska-
nih ženskih ročnih del.**

Iz „Zveze“

Društveno delovanje. Ker se bliža čas, ko bodo imeli naši tovariši in tovarišice nekaj več časa in ko bodo društveno delovanje prenesli iz narave bolj v društvene sobe in dvorane, naj že sedaj napravijo načrte za zimsko dobo. Naj mislijo na ustanovitev knjižnice in čitalnice (kjer jih še nimajo), na prireditve prosvetnih, organizatoričnih, združnih, kmetijskih, gospodinjskih in drugih tečajev. Treba bo tudi prirediti razna predavanja itd. Društvena vodstva naj o tem razpravljajo na svojih sejah. Če društvo ne deluje, poživite ga! Kdor hoče nositi naše ime, mora delati, drugače ne spada v kmetijske vrste!

Kinopredstave. Kino-radio odsek naše „Zveze“ je pridno na delu. Preizkuša kinoaparate in razne filme, katere bomo predvajali v naših društvih v bližnji bodočnosti. Dela načrte in razpravlja o vsem, kar je združeno s kino predstavami. Vsa naša društva, tudi tista v najoddaljenejših krajih, bodo lahko priredila kinopredstave in jim svetujemo da že sedaj razmišljajo o tem, kje bi se lahko te predstave vršile, ali v društveni sobi, dvorani, šoli in tako dalje. Tudi tam, kjer nimate elektrike, se bo lahko predvajalo. O podrobnostih bomo vsa tovariška društva obvestili potom okrožnice, kakor hitro bo vse potrebno urejeno.

Društvene sobe. Nekatera naša društva še sedaj nimajo svojih društvenih lokalov, kar je posledica, da dotično društvo, v kljub dobri volji ne more delovati. Tam ni urejeno poslovanje, se ne vodijo v redu knjige in tudi potrebna stika med članstvom ni. Večina takšnih društev le životari. Vsa tista društva opozarjamo, da se takoj lotijo tega vprašanja in si poiščejo društveno sobo. V vsaki vasi se da dobiti primerna soba, izba ali kamrica če ne zastoj, pa vsaj proti mali odškodnini. V tako društveno sobo mora biti vstop ob vsakem času prost, da ne ovira društvenih funkcionarjev pri njihovem delu in da se fantje in dekleta lahko zbirajo ob večernih urah in ob nedeljah,

mesto da ponočujejo in iščejo družbe v domači, ali v sosedni vasi. Vkljub naši skromnosti, moramo že biti toliko napredni, da vprašanje lastnega društvenega lokala ne omalovažujemo.

Naše glasilo. Nekatera naša društva še sedaj niso naročila Grude. Ponavljamo še enkrat: „Gruda“ je naše službeno glasilo in jo mora imeti vsako naše društvo za arhiv in potrebno evidenco. Vsak član ali članica in vsaka zavedna kmetka in delavska hiša mora biti naročena na njo. Društva pa naj naročajo en izvod za knjižnico, ki pride v poštev za zunanje čitatelje, en izvod pa za lastno uporabo, katere se ne sme izgubiti, zato en izvod, ki je v čitalnici, ne zadostuje. Društveni funkcionarji jo morajo imeti vedno pri rokah, da lahko kontrolirajo, kaj delajo sosedna tovariška društva in kaj so že oziroma kaj še morajo napraviti, nakar jih bodo opozarjala tudi obvestila naše „Zveze“. Ta opomin naj zadostuje!

Kmetijski kroji. Naša „Zveza“ že precej časa razmišlja o potrebi nabave kmetijskih krojev za naše člane in članice. Na zadnji seji glavnega odbora se je sklenilo da mora „Zveza“ čimprej napraviti tozadeven načrt in idejo uresničiti. V kratkem času bomo poslali na vsa društva okrožnice z vprašalno polo v kateri bodo društva izrazila svoje želje in nasvete glede oblike, kvalitete, barve in drugih znakov našega kroja. Vse tovariše in tovarišice prosimo, da prično takoj o temu vprašanju razmišljati, tako, da bodo lahko odgovorili s čim točnejšimi in dovršenimi predlogi in nasveti.

Sprejemanje novih članov. Pri nekaterih društvih opazimo, da imajo prav malo ali pa sploh nobenega člana od 14—18 let. Že večkrat smo na naših sestankih in zborovanjih omenjali in grajali to pogrško naših društev ki ima velikokrat za posledico, da se društva postarajo in zaspijo. Ko se bližamo občnim zborom naj ima vsako društvo to pred očmi in naj skuša pridobiti čimveč članov in članic od 14 leta naprej. Ti mladi fantje in dekleta se v društveno življenje najbolj uživajo

in postanejo tudi najbolj zavedni in agilni društveniki. Nehati pa že moramo tudi enkrat s staro miselnostjo, da mladino ločimo po starosti. Vzgajamo in učimo jih in ne vpoštevajmo jih po letih, marveč po pridnosti in sposobnosti.

Slike za album. Že v predzadnji številki „Grude“ smo opozorili naša društva, da nam pošiljajo po dva izvoda slik od svojih prirediteljev itd. . . En izvod se rabi za „Zvezin“ album, en izvod pa za event. objavo v Grudi. Nekatera društva so se takoj odzvala in poslala večje število društvenih slik. Vendar pa so pozabila na hrbtu slike označiti, kaj dotična slika predstavlja. Vsa tovariška društva, posebno tista, ki se še dosedaj niso odzvala vljudno prosimo, da nam zaostale slike čimpreje

Kmetško-mladinski praznik v Celju

Celje. Kar je bil za Ljubljano in vse najoddaljenejše kraje ljubljanskega okrožja velik kmetško mladinski praznik 12. junija, to je bil za Celje, okolico in vso Savinjsko dolino veličasten mladinski praznik 8. septembra. Praznik, ki bo brez dvoma postal tradicionalen in nujna potreba vse kmetško-delavske mladine štajerske krajine, se je letos vršil že drugič. Z veliko ljubeznijo, iznajdlivostjo ter požrtvovalnostjo se je „Celjski pododbor Zveze kmetških fantov in deklet“ lotil pripravljalnih del za ta velik dan kmetške mladine, ki je po obsegu, številu udeležencev in sami vsebini gotovo prekosil prvega, ki se je vršil na isti dan lanskega leta v prijazni Zg. Hudinji pri Celju, kjer je bil takrat položen temelj tej tradicionalni prireditvi. Že takrat je vsa kmetško-delavska mladina, po svojih društvenih združena v Celjski pododbor Zveze kmetških fantov in deklet, pokazala svojo jako organizacijo, svojo stanovsko zavest in odločen nastop v gibanju za gospodarsko in kulturno osamosvojitvev slovenske vasi; še močnejše pa so se te bistvene poteze vsega mladinskega gibanja izražale na letošnjem prazniku. — Že v zgodnjem solnč-

pošljejo in da nam jih tudi v bodoče redno pošiljajo. Slike naj bodo čim izrazitejše, da so sposobne za objavo.

Gospodinjski tečaj. V času od 7. novembra do 17. decembra se vrši v Eberhardu pri Bratislavi organizacijski tečaj za dekleta. Za Zvezo sta rezervirani dve študentski mesti. Tečajnico stane samo vožnja tja in nazaj ter potni list, vse skupaj okrog Din. 700.—. Opozorjamo vse odbore, da nam najpozneje do 22. oktobra pošljejo imena reflektantij. V decembru in januarju se bo vršil tečaj za fante, na kar že danes opozarjamo.

Članske izkaznice in društveni znaki so društvom na razpolago. Kdor nima članske izkaznice in znaka ni kmetski pokretaš.

nem popoldnevu je zavladovalo v Celju živahnejše razpoloženje. Po cestah, ki iz okolice vodijo v Celje, so prvi pričeli prihajati lepo okrašeni kmetski vozovi, konjeniki in številni kmetski kolesarji. Pri „Zelenem travniku“, kjer je bilo zbirališče povorke, je zavladoval pravi kmetski semanji dan, prežet zdrave mladosti in kmetskega ponosa. V tem razpoloženju se je polagoma pričela skrbno urejati veličastna kmetska povorka iz konjenikov, kmetških kolesarjev, koscev, grabljic, številnih okrašenih voz in velike množice ljudstva. 15 zastavnih kmetških konjenikov v narodnih nošah in z deteljicami okrašenimi prapori je tvorilo čelo povorke, ki je izpred „Zelenega travnika“ krenila preko Krekovega trga po vseh glavnih celjskih ulicah na tekmovalni prostor ge. Majdičeve nasproti Zdravstvenega doma. Veličastno povorko so tvorili konjeniki, dve godbi na pihala, za njimi zastopniki „Zveze kmetških fantov in deklet“ s praprom in drugih društev, nato majhna armada koscev in grabljic, nad 150 kmetških kolesarjev, nato pa okrašeni vozovi iz Št. Jurja ob Taboru, Orle vasi, Kmetijske šole iz Št. Jurja ob j. ž., Dramelj, Št. Jurja ob j. ž.,

Celja, Št. Lovrenca v Sav. dol., Škofje vasi, Trnovelj, Zg. Hudinje in Frankolovega. Za vso to okrašeno kmetско armado so se v povorko zgrinjale množice ljudstva iz celjskih ulic, po katerih so v dolgem špalirju Celjani občudovali prelepo in slikovito povorko. — Pod slavolokom „Čast kmetškemu delu“ so se ob razidu povorke pričele vsipati tisočere vrste na tekmovalni prostor, ki je bil ves vzorno prirejen. Nad 8 tisoč ljudi se je v naglici zbralo na prireditvenem prostoru pa naval še vedno ni ponehal. — V živahnem in razgibanem razpoloženju in vrvenju so minila pripravna tehnična dela, nakar je nastopil svečan trenutek, ko je pričela tekma. 20 mišičastih in krepkih fantov-koscev je pritegnilo nase pozornost ogromne množice. Vse prehitro je minila prelepa tekma; po njej se je množica zbrala ob govorniški tribuni k manifestacijskemu zborovanju, ki ga je otvoril podpredsednik Celjskega pododboru tovariš France Hajnshek. Uvodoma je iskreno pozdravil vse navzoče kmetско mladinske pokretaše in ostale udeležence, imenoma predsednika Zveze kfid tov. Ivana Kronovška, tov. dr. Janže Novaka, nar. poslanca Ivana Prekorška, celjskega župana dr. Goričana in druge. Taboru je nato sporočil pozdravno pismo bana dr. Draga Marušiča:

Zvezi kmetških fantov in deklet,
pododboru v Celju.

Iskreno se Vam zahvaljujem za prijazno vabilo, kateremu se, žal, ne morem odzvati, ker mi to službeni posli ne dopuščajo. V plemeniti tekmi za častni naslov najboljšega kosca, naj se Vam krepki telo in duša, da bo lahko domovina z dopadenjem zrla na svoj krepki kmetški naraščaj, prepričana, da boste vsikdar v slučaju potrebe pripravljeni žrtvovati svoje najdražje za čast in slavo naše mile Jugoslavije in njenega junaškega kralja Aleksandra I.

Ban dr. Marušič.

in pozdrave nar. poslanca tov. Milana Mravljeta:

Pododboru
„Zveze kmetških fantov in deklet“
v Celju.

Radostno in z velikim veseljem sem se odzval pododboru „Zveze kmetških fantov in deklet“ v Celju, da prisostvujem zaključni prireditvi kmetške mladine v Celju, dne 8. septembra t. l. in da govorim na njenem manifestacijskem zborovanju.

Silno mi je žal, da so mi nujni poslanski posli v zadnjem hipu preprečili sodelovati na Vaši prelepi mladinski prireditvi.

V duhu sem z Vami in Vam kličem:

Kmetška mladina strni se samozavestno v svoje vrste, ponosno korakaj naprej, ker samo od tebe more narod pričakovati moralni, a tudi socialni in gospodarski preporod za veličino Jugoslavije in našega vzvišenega vladarja.

Milan Mravlje, nar. poslanec.

Svojemu banu je kmetška mladina navdušeno vzklikala ter z iskrenim odobravanjem odposlala brzojavko:

Velespoštovani gospod ban!

Kmetška mladina, organizirana v društvih kmetških fantov in deklet celjskega pododboru, zbrana na svojem velikem prazniku v Celju, Vam pošilja najsrčnejšo zahvalo za iskrene pozdrave in lepo darilo ter Vas prosi, da ostanete kmetški mladini in njenemu pokretu naklonjeni tudi v bodoče.

Ko se je navdušenje umirilo, je povzel besedo tov. dr. Janže Novak, ki je v svojem govoru dejal: „Povsem upravičeno je, da prihaja tako jako do izraza vse zdravje in vsa mladost naše kmetško-delavske mladine. Pozdravljam to mladost in to zdravje. Ta mladina pa ni le zdrava in mlada, temveč je tudi odgovorna mladina. Svoje velike odgovornosti v naših težkih dneh se

dobro zaveda, ko prevzema važno delo za osvoboditev in napredek slovenske vasi. Pravtako pa ta mlada generacija nosi tudi odgovornost, da bo naša narodna država res svobodna. Njena naloga je, da se pojavi v slovenski javnosti, politiki in kulturi; zaveda se, da mora biti kmet. politika vsenarodna, pa zato sodeluje z vsakomur, ki je spoznal, da so vsi stanovni odvisni od blagostanja kmetске in delavske hiše in da brez tega blagostanja ni mogoča slovenska kultura in njen napredek. To temeljno načelo daje našemu gibanju pomen, daje pa tudi vsem slovenskim vasem pravi pečat slovenstva in narodne zavesti. Kdor resnično želi napredka slovenskega naroda, ta se bo gibanju kmetско delavske mladine priključil. S temi prazniki in tekmami pozivamo vsakogar k delu. In namenoma prirejamo to tekmo v Celju, kakor že preje v Litiji in Ljubljani, da s tem pozovemo k sodelovanju inteligenco in ostalo mestno prebivalstvo, ki je spoznalo pravilnost naših načel in pravilno razumelo kraljev izrek, da je vas vse in brez nje ni ničesar". — V lepem govoru je nato izvajal predsednik Zveze tovariš Ivan Kronovšek: „Z današnjim velikim praznikom zaključujemo naše letošnje številne tekme koscev in žanjic. Vi, tovariši in tovarišice, ki ste organizirani v „Društvi kmetских fantov in deklet“, ste videli, da se celo leto niste zaman borili, ampak delali za svoj napredek, za slovensko vas in našo državo. Videli in globoko ste spoznali kaj pomeni organizacija. Pokazali ste svoj stanovski ponos, ki je tudi ponos našega naroda. V tej smeri morate naprej. — Vi, kmetски fantje in dekleta, ki niste organizirani, pa ste prišli na ta praznik, ste spoznali, kje morate začeti. To spoznanje naj vas vodi v delo, ki čaka še vse neizvršeno po naši domovini. — Inteligenca — naši šolani ljudje — pa je poklicana, da naši kmetски mladini nudi vse, kar ji nuditi in dati more. Tudi od nje zavisi, ali bo naš narod svoboden

duhovno in gospodarsko, ali pa bo zmiraj narod hlapcev. V to sodelovanje je vsa inteligenca poklicana, ne sme pa pri tem pozabiti, da kmetско delavska mladina noče več biti predmet jerobstva, temveč da hoče voditi in odločati tako v svojih društvi kot v vsem javnem življenju. Prosi vsakogar nasvetov in pomoči, ne dopusti pa, da bi se kdorkoli igral z njeno pametjo. Pri izvrševanju svoje naloge rabimo pomoči inteligence, ki vendar mora uvideti vse uspehe, ki smo jih dosegli povsod tam, kjer delujejo naša „Društva kmetских fantov in deklet“, povsod tam izginja surovost, pijančevanje in poboji, s čimer se ozdravljajo neznosne razmere. Je pa še tisoč in več vasi, ki so v duševnem suženjstvu, tam je naše delo fantje in dekleta, pa tudi delo za našo inteligenco, ki je to potrebo pravilno razumela. Tovariši in tovarišice, s podvojeno silo in delom naprej, za našo lepšo in boljšo bodočnost!“ Zborovalce je iskreno pozdravil tudi celjski zupan dr. Goričan ter zagotovil zbrano kmetско mladino, da bo vselej našla v Celju razumevanje in podporo za svoje delo. — Nar. poslanec Ivan Prekoršek pa je v svojem govoru dejal: „Pozdravljam Vas, slovenska kmetška mladina, še posebno zato, ker tako ljubite svoje delo, ki daje Vam in vsej domovini kruha. Prav v tem vidim velik pomen teh prireditev in praznikov kmetске mladine. Ob njih občutimo, kako se narod zgrinja v skupni misli za svojo bodočnost. Vaše tekme niso surovost, ampak izraz, ki ga zmore le preprosta slovenska kmetška duša. Današnji praznik pa ni le izraz kmetске mladine, temveč tudi vseh nas Celjanov. Naša srca so danes s kmetско mladino. V težkih brigah je danes kmet, v trpljenju delavec in uradnik, vse naše življenje ječi v pomanjkanju. In če ob takih trenutkih najde narod vero, kot jo danes vidim v Vas, je to znak zdravja, ki nam bo edino pomagalo preko ovir, pred katerimi ne smemo omagati.

To zdravje nam danes prinaša naša kmetijska mladina s svojo stanovsko zavestjo, ki ne odbija, ki ima ljubezen, da vsakogar, ki je pošten in dela za dobrobit nas vseh, sprejme. Pozdrave je v imenu ljubljanskega pododbora sporočil še tov. Lojze Kramar, nakar je bilo uspelo zborovanje zaključeno. Po zborovanju je sledila dirka kmetijskih kolesarjev na progi Celje — Zalec — Celje, ki ji je na cilju prisostvovalo številno občinstvo. V prvi skupini dirkačev je zmagal tovariš Fran Dubrovnik iz Št. Jurja ob Taboru; v drugi pa tovariš Josip Stražišar iz Notranjih goric. Na prireditvenem prostoru je

Iz naših društev

Notranje Gorice. „Društvo kmetijskih fantov in deklet“ v Notranjih Goricah je v nedeljo, 2. t. m., priredilo dobro uspelo in lepo obiskano kolesarsko dirko na progi: Vnanje Gorice — Brezovica — Log — Notranje Gorice. V meddruštveni dirki je dosegel prvo mesto tovariš Zupančič iz Beričeva, drugo mesto tov. Zajc, tretje mesto tov. Stražišar Jože iz Notranjih Goric. V dirki domačinov je dosegel prvo mesto Židanek Jože, drugo Artač Anton iz Notranjih Goric, tretje Krmavnar Alojz z Brezovice. Med dekleti je prva dospela na cilj Rezika Dolinar iz Podsmreke, druga Francka Lenaršič z Loga, tretja Ivana Založnik iz Notranjih Goric. Kot zadnja se je vršila dirka v vrečah na kolesih, ki je vzbudila posebno pozornost in mnogo smeha. Po končanih dirkah so bili kolesarji pogoščeni in so jim bile razdeljene lepe nagrade. Tovariš dr. Janže Novak je v pozdravnem govoru izrazil zadovoljstvo nad to lepo prireditvijo in očrtal potrebo in pomen kolesarskih dirk med kmetijsko-delavsko mladino s pozivom, da društvo v tej smeri nadaljuje svoje delo.

Ig. Ob številni udeležbi 40 članov in članic se je vršil 18. sept. ustanovni občni zbor „Društva kmet-

vladalo med tem že najživahnejše razpoloženje in prijetna kmetijska domačnost. V tem je bil tudi razglašen izid tekme koscev. Prvo nagrado, srebrno žepno uro, darilo bana dr. Marušiča, je prejel Franc Golihleb iz Zgornje Hudinje, drugo nagrado 150 Din in diplomu Stanko Jakopin iz Dramelj, tretjo nagrado 100 Din in diplomu pa Josip Zličar od Sv. Lovrenca pri Št. Pavlu v Savinjski dolini, četrto Viktor Jelen iz Škofje vasi in peto Franc Šumrada, Št. Jurij ob j. ž. Zmagovalci so bili tudi deležni splošnega priznanja od udeležencev prireditve ki se je potem še prijetno nadaljevala.

skih fantov in deklet“, ki ga je s pozdravnim nagovorom otvoril predsednik pripravljalnega odbora tov. Franc Cankar. Iz njegovega in poročil še ostalih tovarišev odbornikov je razvidno, da so se vsa pripravljalna dela vršila z veliko vnemo in zelo uspešno. Pri volitvah je bil izvoljen naslednji odbor: predsednik tov. Franc Cankar; tajnik tov. Janko Tominc; podpredsednica tov. Pavla Kraljič; odborniki in odbornice; tov. Albin Gerbec, Fani Zalar, Šenk Tone, Andrej Cankar, Francka Zalar; nadzorni odbor tov. Ivan Vouk in Franc Gerbec. Po slučajnostih, kjer je bilo govora o delu v bodočnosti, je v daljšem in jedrnatem izvajanju razpravljajal o potrebah kmetijsko-mladinskih organizacij ter o kmetijskem gibanju sploh, preds. Zveze tov. Ivan Kronovšek.

Draga pri Stični. V nedeljo, 25. sept. se je vršil pri nas ustanovni sestanek „Društva kmetijskih fantov in deklet“. V prostorih našega župana tov. Potokarja se je zbralo zelo lepo število fantov in deklet, tako da so docela napolnili prostrano sobo. Župan tov. Potokar je otvoril sestanek in pozdravil vse domače fante in dekleta in predsednika Zveze kmetijskih fantov in deklet tov. Ivana Kronovška. Naglasil je, da je

prišel čas, ko se mora tudi mladina iz Drage zdramiti in si ustanoviti društvo. Za njim je predsednik, tov. Kronovšek govoril o potrebi in namenu „Društva kmetских fantov in deklet“. Kmetška mladina se mora združiti, t. j. organizirati v društvo, ker le na ta način se lahko uspešno izobrazuje in se vzgaja v kmetškem duhu, kar mora biti cilj vse slovenske kmetške mladine, da ne bo vedno zapostavljena in prezirana. Le kdor bo izobražen in kmetško zaveden, se bo lahko uspešno boril za svoj obstanek. — Fantje in dekleta so bili prav zadovoljni z govornikovim poročilom in so soglasno sklenili, da se ustanovi „Društvo kmetских fantov in deklet“ s sedežem na Dragi. Nato so soglasno izvolili sledeči pripravljalni odbor: Anton Mehle, Sp. Draga, predsednik; Angela Fortuna, Sp. Draga, podpredsednica Anton Brčan, Zg. Draga, tajnik; Jurij Brozovič, Zg. Draga, blagajnik; odborniki: Franc Štrukelj, Hudo, Janez Kastaneto, Sp. Draga, Franc Stepic, Zg. Draga, Francka Brčan, Zg. Draga, Jožefa Jančan, Zg. Draga, Tončka Štrubelj, Hudo, Lojze Potočkar župan, Sp. Draga, nadzornik in Ivanka Miklavčič, Hudo, nadzornica. Pripravljalni odbor bo vložil pravila v odobritev in ukrenil vse potrebno da bo društvo začelo delovati.

Krka na Dolenjskem. V nedeljo, 25. septembra t. l. se je vršil pri nas sestanek kmetške mladine. Tudi možje so prišli med nas, kar nas prav veseli, da bodo tudi oni vedeli za kaj se mladina bori. Sestanek je sklical naš domači župan tovariš Jeraj v Gasilni dom. Kmalu po 9. uri se je zbralo v njem čez trideset korajžnih kmetских fantov, in tudi večje število starejših gospodarjev. Na sestanku je poročal predsednik „Zveze kmetских fantov in deklet“ tov. Kronovšek, ki je navzočim podrobno raztolmačil namen in važnost Društev kmetских fantov in deklet. Povdarjal je tudi, da se mora kmetška mladina orga-

nizirati in s skupno močjo delati za zboljšanje svojega položaja. Od drugih ne pričakujmo ničesar, ampak pomagajmo si sami! Navzoči so vzeli poročilo tov. Kronovška z zadovoljstvom na znanje in obljubili, da bodo zopet poživali „Društvo kmetских fantov in deklet“, katero radi raznih ovir, o katerih bomo še govorili, že več let ni moglo delovati. Fantje in dekleta iz Krke in okolice, na delo in pokažimo, da nekaj zmoremo in da nočemo zaostati. Vsi se vpišimo v društvo in si podajmo roke, ker le v slogi je moč! Zvezi kmetских fantov in deklet v Ljubljani, pa se lepo zahvaljujemo za vso njeno pozornost. — š.

Notranje Gorice. V nedeljo, dne 18. septembra je priredilo naše „Društvo kmetских fantov in deklet“ skupno s kmetsko sokolsko četo v Notranjih Goricah pastirski popoldani Popoldne ob 1. uri smo se zbral. sredi vasi, kjer so tamburaši zaigrali nekaj prav poskočnih. Prišli smo vsi: fantje in dekleta, otroci in starši. Najmlajšo deco smo naložili na vozčke, okrašene z zelenjem. Med vriskanjem in prepevanjem ter v spremstvu tamburašev smo šli na travnik ob gozdu, nekoliko izven vasi. Zakurili smo ogenj in pekli krompir in koruzo. Zapuščen in samotni travnik je oživel. Saj nas pa je bilo res veliko in vsi smo bili židane volje. Samo božje solnce se nas je razveselilo, čeprav je bilo nekoliko začudeno, da vidi toliko pastirjev in pastiric, pa nič živine. Pričeli smo takoj s pastirskimi igrami: zbijali smo „kozy“, lovili slepe miši, lovili „muho“, bili „sinko“ in „škrjančka“, „nebeškali“ smo in se kamenčkali, „škarjice brusili“, nato so fantje, čvrsti Sokoli preskušali svojo moč in delali lepe skupine v prostih vajah, da pokažejo svojo gibčnost in prožnost. Poskušali smo se pa tudi v tekanju. Najprej so pokazali svojo urnost najmlajši. Bilo je lepo pogledati, ko se je trop malčkov spustil po travniku, ko vrabci v

proso. Bil je živ-žav, da nič tega, posebno ko so hiteli pravit svojim mamicam, kdo je bil prvi in kdo zadnji, da so si uboge mamice morale med smehom zatiskati ušesa. Pa že so se uvrstili fantje v ravni črti, 25 po številu, da pokažejo, da znajo teči, kadar treba. „Komisijo“ so poverili dekletom, da izrečejo nepristransko sodbo, kdo je v teku najboljši. Končno pa tudi dekleta niso smele zaostati, da se ne bi napačno mislilo, da teči ne znajo. Teklo jih je 18 in so jim lica žarela, ko so dospеле „na cilj“, saj je pa tudi šlo zares. Utrudili smo se, krompir je bil pečen, zato smo sedli v travo in pričeli jesti, kot da smo prišli s košnje. Tamburaši so zaigrali, po travniku se je razlegalo petje in vriskanje. Marsikaki mamici se je od veselja orosilo oko in stari očka je zagodrnjal: „Pa jo že ugamejo ti naši otroci, da smo zares vsi veseli!“ Solnce se je nagnilo, naložili smo naše malčke na vozičke in se napotili proti domu. Petja in vriskanja in smeha pa ni hotelo biti konec. Vsi pa smo bili edini v tem, da je bilo prijetneje in lepše kot na vsaki veselici. Pa še nekaj je bilo: naši žepi niso trpeli nikake škode.

R. A.—č.

Celje in okolica. Velik kmetsko-mladinski val, ki osvaja vas za vasjo, je zajel tudi kmetsko delavsko mladino iz Celja in okolice in jo združil v „Pripravljalnem odboru Društva k. f. i. d.“ za Celje in okolico. Dne 29. avgusta je bil ob veliki udeležbi mladine iz mesta Zagrada, Zavodne, Teharij in navzočnosti članov celjskega pododbora izvoljen sledeči odbor: predsednik tov. Klanjšek, podpredsednik: Rakef Juro, tajnik: Ota Stanislav. Odborniki: Vrečer Marija, Pavlič Albert, Gorjup Stanko. Vsi navzoči so spremljali izvajanje govornikov: tov. Klanjška, Turnška, Jeseneka z največjim zanimanjem, živo se zavedajoč pomena te prepotrebne organizacije. Tudi drugi sestanek dne 4. septembra popoldne pri tov. Ota v Zavodni je pokazal,

da se naše vrste širijo in smo že toliko organizirani, da razne protiajitacije nič ne zaležejo. Tov. France Hajnšek je to pot obširno obrazložil cilje in pomen organizacije in mi smo se v trdni veri, da bomo uspeli, lotili dela za čim prejšnjo ustanovitev društva.

Iška vas. „Društvo kmetskih fantov in deklet“ v Iški vaši je priredilo v nedeljo, dne 2. oktobra „Tekmo žanjic“. Bil je lep kmetsko mladinski praznik, ki se je vršil prvič v divni Iški dolini; zbudil je veliko zanimanja v prebivalstvu tukajšnje okolice. Ob pol 2. uri se je pričela formirati pri gosp. Vrenku povorka ter ob 2. uri krenila na tekmovalni prostor. Na čelu povorke je jezdil z zastavo tov. Iv. Žagar, za njim je igral muzikant vesele koračnice, nato je šlo 10 žanjic tekmovalk, zatem članice in člani daljnih in bližnjih Društev kmetskih fantov in deklet, z Iga in velika množica ostalega občinstva. Med vriskom fantov in petjem deklet je prispela povorka na tekmovalni prostor. Po par navodilih tov. Kramarja iz Želimelj in tov. šol. upravitelja Vovka z Iga se je tekma pričela. Zganilo se je žitno polje in rastel je snop za snopom. V kratkih presledkih so žanjice druga za drugo požele odmerjene pasove žita ter nato posedle k malci. Komisija je pričela z delom. Med tem se je formirala spet povorka ter odkorakala na veselični prostor. Na veseličnem prostoru je pozdravil vse udeležence v imenu Društva kmetskih in deklet v Iški vasi predsednik Jan. Mazi, nakar se je razglasil izid tekmovalstva in razdelile zato pripravljene nagrade. Prvo je dobila tov. Ivana Žagar (29 točk), drugo Marija Župec (29 točk), tretjo Angela Kramar (24 točk), četrto Marija Kržič (21 točk), peto Alojzija Vingorc (20 točk) itd. Na naši kmetski veselici je vladalo lepo razpoloženje. Brez raznih razgrajačev, v popolnem miru smo praznovali svoj prvi praznik.

F. Mazi.

Uganke

Vladimir Puc

1. Križanka

Vodoravno:

1. Mesto v Veliki Britaniji,
8. Srebrnik,
10. Predlog,
12. Tropska ptica,
13. Kratica za „Kristus“,
14. Rimski pozdrav,
16. Še nerabljen,
17. Konjeniški polk,
18. Turški plemič,
19. Tropska zver
20. Kemijski znak za element „Lantan“
21. Perzijski vladar v starem veku,
22. Nikalnica,
24. Koroški ilirski narodni buditelj,
26. Gorovje nad skadarskim blatom.

Navpično:

2. V morje segajoči del celine,
3. Električni naboj atoma,
4. Pokrajina v Jugoslaviji,
5. Ta (srbohrvatsko),
6. Zlato (francosko),
7. Otok v Dunavu pri Železnih vratih.
9. Gora v Kamniških planinah,
11. Tega (srbohrvatsko),
13. Jugosl. kartograf rojen na Štajerskem.
15. Števnik.
16. Reka v Afriki,
21. Veznik.
22. Kvarnerski otok,
24. Besedica, ki jo rabijo Primorci,
25. Grška črka.

*

Vladimir Puc

2. Kvadrat

Črke aaaa · b · c · d · ee · kkk · m · nnnn · oo · oo-rr · s · v, je treba razporediti v kvadrat tako, da se dobe te besede:

1. žival, ki daje mleko,
2. plemič,
3. Jurčičeva povest,
4. tisti, ki kosi travo,
5. top.

Ako pravilno razreših, čitaš v debelih poljih od I — II ime gradu junaka Lambergarja na Gorenjskem.

Mirko Mršol:

3. Posetnica

Kaj je ta gospod?

Rešitev uganek iz 9. št.

1. Črkovnica: Sinj, ivje, mlin, otok, meso — Simon Jenko.
2. Izpopolnjevalka: Ime, ban, uta, sir, oje, car, aga, Rus, oba, pes, Aca — Matija Gubec.
3. Kvadrati: Cigani, galica, Manica, krokar, Sokrat, Mostar - Cankar.
4. Spomenik: M, maj, r, Rim, oje, dar, ona, krona, pevec, kralj, oko, krona, lovec, brana - Marija Novakova.

Uganke iz 9. št. so pravilno rešili izmed 41 reševalcev naslednji naši naročniki in naročnice: Radovan Gobec, Griže; Kač Franc, Št. Lovrenc v

Sav. dol.; Ignac Pivec, Vrata; Frančiška Vesel, Travnik; Mirko Mršol, Kovor; Zofija Pirman, Ljubljana; Franc Pivec, Črni potok; Fran Kolšek, Konjice; Ivanka Slivnik, Zg. Gorje; Evelina Vidmar, Ljubljana; Alojzij Hočevnar, Zapoge; Matilda Turkova, Trnava; Alojzija Vene, Drnovo pri Krškem.

Žreb je določil nagrade 1. Frančiški Vesel, Travnik; 2. Alojziju Hočevnar, Zapoge; 3. Ivanki Slivnik, Zg. Gorje; 4. Alojziji Vene, Drnovo.

Tudi v tej št. „Grude“ razpisujemo za pravilno rešitev vsake uganke po eno nagrado. Rešitve je poslati najkasneje do 1. novembra.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Metka: Prav lepa hvala za poslano prispevke. Gotovo bodo dosegli namen, v kakršnem ste jih pisala. Upam tudi, da ostanete zvesta sotrudnica v dekliškem kotičku ter s tem tudi Vi mnogo pripomorete k ciljem, ki si jih je zastavilo naše kmetsko-delavsko mladinsko gibanje.

Ciril P—k: Ob priliki natisnemo nekoliko popravljenno.

Juljana L—č: Pride ob priliki v „Grudo“. Poslano kaže, da imate talent, dobro misel, samo v jezikovnem

opisu gre trda. Po možnosti dosti čitajte, da se Vam jezik in uho privadita ritmu in melodiji, ki ju dobra pesem zahteva.

Polde L—r: O poslanem Ti pismeno sporočim. Pozdravljen!

Natečaj za celoletno povest „Grude“

Konzorcij „Grude“ razpisuje natečaj za celoletno povest „Grude“ za leto 1933. V tem letu bo „Gruda“ izhajala v povečani obliki in številni nakladi ter zaobjela najširši krog čitatelev med našim kmetsko-delavskim ljudstvom. Zato želi konzorcij, da bo imela skozi vse leto res dobro povest, ki naj v svoji vsebini zaobjame katerikoli problem slovenskega ljudstva.

Povest ne sme presegati 4 tiskovnih pol velike osmerke.

Rokopise je poslati najkasneje do 15. novembra 1932. uredništvu Grude, Ljubljana, Pražakova 8/1.

Glede pojasnil o raznih podrobnostih se je obračati na predsednika konzorcija „Grude“ Stanka Deu - a, Ljubljana, Dalmatinova ulica.

V Ljubljani, 5. oktobra 1932.

Konzorcij „Grude“

Natečaj za pesniški tekst kmetske himne je „Zveza“ kmetskih fantov in deklet podaljšala do 15. novembra. Pogoji in druge podrobnosti so razvidne v 8. št. „Grude“.

Iz upravnništva

Leto 1933 je za Grudo **10. leto** njenega obstoja. Ob tej priliki bo izšla **jubilejna in propagandna januarska številka na 64 straneh**, lepo opremljena v nakladi **17.000 izvodov** po možnosti že za božične praznike. Predpriprave so v teku, prosimo pa še, vse one tovariše in prijatelje, ki bi hoteli sodelovati pri tej številki z nasveti, prispevki, dopisi, nabiranjem naročnikov itd., da se čimpreje javijo. Kmetško mladinski tisk gradimo tovariši! Vsak naj sodeluje, vsak naj da svoj kamen k tej zgradbi. Na delo!

Ing. Zaplotnik iz Ljubljane je daroval za tiskovni sklad Grude Din 100.— mesto venca na grob Mariji Novakovi. Lepa hvala.

G. Koruza, iz Ljubljane je naklonil za tiskovni sklad Grude Din 200.—. Lepa hvala.

Prosimo poravnajte naročnino vsi, ki tega še niste storili. Prejeli ste zopet okrožnico s položnicami. Razbremenite nas s tem delom in skrbmi. Le od točnega plačevanja naročnine je odvisen napredek in razvoj Grude.

Uprava.

Zakaj bi hodili v mesto,
ko dobite v
novootvorjeni drogeriji

HAFNER

(Sp. Šiška) Celovška cesta št. 44
vsa zdravilna zelišča, redilna sredstva za
dojenčke in živino, strupe za podgane,
lisice in druge živali, fini špirit, prepa-
rate za uničevanje mrčesa in sploh vse,
kar potrebujete iz drogerije.

Pri nas se počutite kot doma, postrežemo
Vas ustrumno, s svežim blagom in ceneje!

Nakažite
naročnino!

Prevzamem vsa slikarska dela
kakor tudi renoviranje kape-
lic in cerkva. Izdelu-
jem po naročilu vsake
vrste umetniške sli-
ke ter sprejemam
tudi vse slike
v popravilo.

Se priporoča

LUDOVIK SLAPAR

slikar

Ljubljana
Ižanska cesta 20

Mr. R. SUŠNIK
LEKARNA PRI ZLATEM JELENU
Ljubljana, Marijin trg

Ustanovljena pred l.
1619 Telefon št 2115
Pošt. hran. rač 10 522
Zaloga najnovejših tu-
in inozemskih zdravil-
nih specialitet. — Po-
štna naročila se izvr-
šujejo točno.

VELEMESTNA RESTAVRACIJA

Izvrstna kuhinja! Najboljša iz-
brana vina! Cene zmerne!

„GORENJSKI KOTIČEK“
SLAMIČ, LJUBLJANA

Gospodsvetska cesta 6.

Atelje Sušnik

obleke po meri za gospode
Miklošičeva 14/1.

Umetno trgovsko vrtnarstvo

ČEH

LJUBLJANA VII.
Gasilska cesta šte. 14.

priporoča

za okras grobov za Vseh sv. dan
in to:
velikocvetne krizanteme v raznih
barvah ter razne aranžma
Postrežba točna. Cene solidne.

Jv. Ravnihar, urar

Št. Vid 64 (naspr. šole) pri Ljubljani

Specijalna delavnica za popravilo raznih
ur, zlatnine, gramofonov ter stolpnih ur.
Popravila se izvršujejo točno in solidno
z večletnim jamstvom.

**Opozarjamo tudi lastnike koles na
novo izumljene**

patent blatnike

za sprednje kolo cena Din 35.— kom.
Sodi k vsakemu kolesu.

POZOR!

Fantje in dekleta!

Pri nakupu Vaših potrebščin se Vam priporoča domače podjetje

JANKO ČEŠNIK

Lingarjeva ul.

Ljubljana

Stritarjeva ul.

Za fante!

Velika izbira črnega in modnega kamgarna, ševiota za obleke. Črno, sivo in modno sukno za zimske sukne in sukniče. Loden za obleke in pelerine.

Za dekleta!

Velika izbira novosti za obleke in kostume. Modno blago, pliš, žamet za plašče. Perilni modni žamet, porhet za obleke. Največja izbira volnenih in želinastih rut.

Cene zanesljive. Občeznana poštenost podjetja in poslovanja.

Cecilija Bricej

prodaja in popravila
damske slamnike in klobuke.

Preobljuje moške in damske klobuke, slamnike po najnovjši mod. Slamnike po Din 10'30, moške od 15'40 ter prodaja damske klobuke najnovejše mode od 30 Din naprej. Barvanje klobukov v 24 urah od 5 Din za komad.

Stojnica Vodnikov trg, LJUBLJANA, Križevniška ul. št. 2.

KLİŠEJE
*vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvrsuje
najsolidnejše*

KLİŠARNA ST. DEU
LJUBLJANA-DALMATINOVA 13

ODRI ZKFID

igrajte Vladimir Pfeifer-jevo vojno dramo

ROŽMARIN

Naročite jo v Učiteljski knjigarni v Ljubljani za Din 15.—

Igra naših krajev — naših ljudi.

Mnoga županstva, zadruga, privatna podjetja itd. že več kot 10 let pišejo na naše stroje brez motenj. Tudi Vi se prepričajte o njihovih prednostih.

Novi model 7 ima 92 znakov, izmenljivi valj in voz različne širine ter mnogo drugih odlik, da ga lahko priporočamo kot najboljšega na svetu.

Na Vašo željo Vam pošlje natančnejše podatke glavni zastopnik

A. PRELOG

specijalist za pisarniške stroje

Ljubljana
Marijin trg

Telefon 3 4 5 6

Slavko Levičnik

laboratorij za padala in industrijsko izdelovanje padal, ter automatska sedišča za padala

Celje, Jugoslavija.

Dobro kupite

nogavice, kravate, srajce, nahrbtnike, naramnice, dežnike, palice, čipke, svilnate trakove, gumbe, nože, škarje, voščeno platno (Wachstuch), potrebščine za šivilje, krojače, čevljarje, tapetnike itd. le pri trrdki

JOSIP PETELINC, Ljubljana

blizu Prešernovega spomenika (ob vodi).

Nizke cene!

Nizke cene!

Najuspešnejše sredstvo za rejo domače živine je brezdvomno

» Mastin «

Vsa nadaljna pojasnila daje brezplačno

LEKARNA TRNKOCZY, Ljubljana 91

Specijalna mehanična delavnica

EMIL KLOBČAVER

Ljubljana, Sv. Petra cesta 47

Izvršuje vsa popravila točno in solidno. Nizke cene pri vseh strojih, posebno pa pr

šivalnih, pletilnih

in vseh drugih specijalnih strojih vseh sistemov na električni pogon.

Delo garantirano!

TISKARNA

DRUŽBA Z O. Z.

KAMNIK

Čekovni račun št. 10.560

*

Moderno urejeno grafično podjetje. Ustanov. l. 1900

*

Izvršuje vsa tiskarska dela hitro, lično in po konkurenčnih cenah. Specijalna dela: trobarvne razglednice in prvovrstni tisk knjig

*

Nujna naročila izvrši takoj

Proračuni poštoobratno!

*

SLATINAR

K I P I	MAVZOLEJI	UKLESAVANJE
R E L I J E F I	GROBNIČE	IN ZLATENJE
ORNAMENTI	NAGROBNI	NAPISOV
CERKVENA IN	J A V N I	PORCELANSKE
STAVBNA DELA	ŠPOMENIKI	S L I K E
UMETNIKAMEN	OGRAJICE	SVETILJKE
OKVIRI ITD.	VAZE ITD.	POPRAVE ITD.

FRANJO KUNOVAR

KAMNOSEŠKO-KIPARSKO PODJETJE
POKOPALIŠČE SV. KRIŽ
L J U B L J A N A

Denar naložite

najbolje in najvarnejše
pri domačem zavodu

**KMETSKI
HRANILNI IN POSOJILNI DOM
V LJUBLJANI**

reg. zadruga z neomejeno zavezo
TAVČARJEVA (SODNA) UL. I.

Telefon št. 2847. — Rač. pošt. hran. št. 14.257. — Brzoiavi: „Kmetški dom“.

Vloge na knjižice in tekoči račun obrestuje po $5\frac{1}{3}\%$, pri t. omesečni odpovedi po 7% brez odbitka davka na rente.

Stanje vlog:

Din 35,000.000^{.-}.

Rezervni zaklad:

nad Din 900.000^{.-}.

Jamstvo za vloge presega večkratno vrednost vlog. Strankam nudi brezplačno poštne položnice za nalaganje denarja. — Vložne knjižice drugih zavodov sprejema kot gotovino brez prekinjenja obrestovanja.

Posojila daje na poroštvo, na vknjižbo in na zastavo premičnin in vrednostnih papirjev in v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Blagajniške ure:

Ob delavnikih od 8. — 12 $\frac{1}{2}$
in od 3. — 4 $\frac{1}{2}$, le ob sobotah
in dnevih pred prazniki od
8. — 12 $\frac{1}{2}$ ure.

